

Stenografični zapisnik

tretje seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 11. marca 1892.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: Njega ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, Ivan Hribar, Janez Mesar, dr. Adolf Schaffer. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika II. deželno-zborske seje dne 8. marcija 1892. l.
2. Naznanila deželno-zborskega predsestva.
3. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora glede prve službeno-starostne doklade Ivanu Smrekarju, katehetu na ljudskih šolah v Ljubljani.
4. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva gospej krščanske ljubezni v Ljubljani za podporo.
5. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva poštarjev, da bi ne plačevali deželnih doklad.
6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Borovnici za podporo za zgradbo občinske ceste Rakitna-Borovnica.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kropi za podporo za popravo bolnice.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za 1890. l. (k prilogi 17.).
9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za 1892. l. (k prilogi 25.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu zaklada učiteljskih pokojnin za 1892. leto (k prilogi 5.) in o dotičnih prošnjah učiteljskih udov in sirot, namreč: Ane Juh, Uršule Geiger, Franciške Kalin, Barbare Štamcar, Josipine Lavrenčič, Avgusta Adamiča kot varuha Henrika Jeroma, in Helene Malenšek.
11. Ustno poročilo upravnega odseka o razširjanji trtne uši po Kranjskem (k prilogi 30.).
12. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji pomočnega paznika Ivana Štajerja v deželni prisilni delarnici za spregled starosti.

Stenographischer Bericht

der dritten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 11. März 1892.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Ivan Hribar, Johann Mesar, Dr. Adolf Schaffer. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

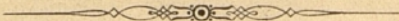
Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der II. Landtagsitzung vom 8. März 1892.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 34. Bericht des Landesausschusses, betreffend die erste Dienstalterszulage für den Katecheten an den Volksschulen in Laibach Johann Smrekar.
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Frauenvereines der Christlichen Liebe in Laibach um Subvention.
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Postmeistervereines um Befreiung von der Zahlung der Landeszuschläge.
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Franzdorf um Subvention zur Herstellung der Gemeindefraße Rakitna-Franzdorf.
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Kropp um Subvention zur Herstellung des Spitals.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabluß der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden pro 1890 (zur Beilage 17.).
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden pro 1892 (zur Beilage 25.).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Lehrerpensionsfondes pro 1892 (zur Beilage 5) und über die einschlägigen Petitionen der Lehrerswitwen und Waisen, nämlich: der Anna Juch, Ursula Geiger, Franziska Kalin, Barbara Štamcar, Josefina Lavrenčič, des August Adamič, als Vormundes des Heinrich Jerom, dann der Helena Malenšek.
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Verbreitung der Reblaus in Krain (zur Beilage 30.).
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Johann Štajer, Aushilfsaufseher im Landeszwangsarbeitshaufe, um Erwirkung der Altersnachfrist.

13. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji podobčin Begnje in Selsček za podporo pri napravi vodovoda. 14. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji posestnikov iz Stopič in Podgrada za ustanovitev samostojne občine „Stopiče“. 15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kmetijske podružnice v Novem mestu glede povzdige živinoreje. 16. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji ribarskega odseka kmetijske družbe za dovoljenje ribjega odgojevališča na Studenci oziroma za podporo.	13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Bigaun und Seuschtschek um Subvention zur Errichtung der Wasserleitung. 14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Inassen von Stopitsch und Podgrad um Bildung einer selbständigen Gemeinde „Stopitsch“. 15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Landwirtschaftsfiliale in Rudolfswert, betreffend die Hebung der Viehzucht. 16. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Fischerei-Section der Landwirtschaftsgesellschaft um Bewilligung der Fischzucht in Studenz beziehungsweise um Subvention.

Seja se začne ob 10. uri 45 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 45 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Prosim gospoda tajnika, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika II. deželno-zborske seje dne 8. marcija 1892. 1.**1. Lesung des Protokolls der II. Landtags-sitzung vom 8. März 1892.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik II. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protocoll der II. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Došle so predsedništvu visokega deželnega zbora sledeče peticije:

Widmar Filomene, Bürgerschullehrerswitwe in Laibach, bittet um Verlängerung und Erhöhung der Gnadengabe jährlicher 100 fl.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Firma G. Tönnies in Laibach bittet um Abschreibung des in Theaterbauangelegenheiten als verfallen erklärten Pönales per 10.850 fl.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ravnateljstvo meščanske šole v Krškem prosi podpore za napravo in obdelovanje vinograda z ameriškimi trtami.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Odbor zavetišča Dunajskega vseučilišča prosi podpore za leto 1891/92.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Dalje so mi izročili prošnje gospodje poslanci, in sicer:

Gospod poslanec Šuklje izroča prošnjo muzejskega društva za Kranjsko v Ljubljani za podporo za društvene namene.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Lavrenčič izroča prošnjo županstva občine Vrabče za podporo k nakupu ple-menskih bikov.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Šuklje izroča prošnjo županstva v Kropi in Kamnigoriči za premeščenje sedeža okrožnega zdravnika v Kropo.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Naznanjam, da gospod načelnik odseka za letno poročilo deželnega odbora predlaga, da se §§ 3., 5. in 6. letnega poročila odstopijo upravnemu odseku. Prosim da častiti gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom, da se ravno navedeni paragrafi odstopijo upravnemu odseku, izvolijo obsedeti. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Dalje naznanjam, da si je gospod poslanec Hribar izprosil za danes dopust.

Prestopimo k 3. točki dnevnega reda, to je:

3. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora gledé prve službeno-starostne doklade Ivanu Smrekarju, katehetu na ljudskih šolah v Ljubljani.**3. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, betreffend die erste Dienstalterszulage für den Katecheten an den Volksschulen in Laibach Johann Smrekar.****Deželni glavar:**

Predlagam, da se izroči ta priloga finančnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Daljna točka dnevnega reda je:

4. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva gospej krščanske ljubezni v Ljubljani za podporo.**4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Frauenvereines der christlichen Liebe in Laibach um Subvention.****Poročevalec Kersnik:**

Visoki zbor! Društvo gospej krščanske ljubezni v Ljubljani je prosilo podpore v namen, da se mu omogoči, dovršiti zgradbo Josefinuma, to je: zavetišča za stare in onemogle posle, katere je ustanovilo to društvo. Ono je prejšnjo Elizabetsko otroško bolnico na Poljanah kupilo. Dobilo je od neimenovane dobrotnice 20.000 gld., pa troški za adaptiranje so bili tako veliki, da je moralo društvo vzeti še 10.000 gld. posojila.

Namen društva je, pomagati poslom, da imajo zavetišče, dokler se ne najde za nje kaka služba in skrbeti za to, da dobé mlade deklice za čas, ko so brez službe, primerno hrano, stanovanje in pouk v ženskih ročnih delih in včasih tudi v kuhanji. Finančni odsek je uvidel, da je delovanje tega društva koristno za vso deželo, ker odpadejo vsled tega, ker društvo skrbi za posle, troški, ki bi bili sicer morda potrebni od strani domovinskih občin takih poslov; in iz tega ozira predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Društvo gospoj krščanske ljubezni v Ljubljani dovoli se podpora 100 gld. iz deželnega zaklada“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede? (Nihče se ne oglasi — Nemand meldet sich.)

Ce ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki, to je:

5. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva poštarjev, da bi ne plačevali deželnih doklad.

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Postmeisterversines um Befreiung von der Zahlung der Landeszuschläge.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

Es handelt sich um ein Gesuch des Präsidenten des krainisch-küstenländisch-dalmatinischen Postmeister-Vereines um Befreiung der Postmeister in Krain von der Zahlung der Landes- und sonstigen Fonds-Zuschläge. Der Gesuchsteller beruft sich hauptsächlich auf die kaiserliche Entschliessung vom 25. November 1858. In dieser kaiserlichen Entschliessung wird gesagt, daß Staats- und Fondsbeamte von Landes- und Fonds-Zuschlägen zu befreien sind.

Wenn man diese Entschliessung wörtlich interpretirt, so wären jedenfalls die Postbeamten, die keine Staats- und Fondsbeamten sind, unter diese Entschliessung nicht zu subsummiren, und müßte demnach das Begehren derselben abgewiesen werden. Nun hat sich mit der Zeit eine Interpretation in der Praxis eingestellt, wobei auch die nicht systemisirten Staatsbeamten, nämlich solche, welche staatliche Geschäfte zu besorgen haben, oder welche Diener öffentlicher, vom Staate anerkannter Anstalten sind, unter diesen Punkt subsumirt worden sind. So sind z. B. Magistratsbeamte, welche keine Staatsbeamten sind, aber Geschäfte des Staates besorgen, von Landes- und Fonds-Zuschlägen befreit worden; so sind ferner die Bezüge der Volks- und Bürgerschullehrer in einigen Ländern mit Berufung auf die kaiserliche Entschliessung vom 25. November 1858 von Landes- und Fonds-Zuschlägen befreit; in andern Ländern, darunter auch Krain, ist dies erst durch ein besonderes Landesgesetz fest-

gesetzt worden. Der Staat selbst behandelt die Postmeister so, als wären sie systemisirte Beamte, bezüglich der Befreiung von der Einkommensteuer, indem er die Bezüge der Postmeister nur dann mit der Einkommensteuer belegt, wenn sie den Betrag von 600 fl. erreichen; außerdem sind sie von der staatlichen Erwerbsteuer befreit. Wenn man also die kaiserliche Entschliessung vom 25. November 1858 in der wörtlichen Auffassung anwenden will, so wäre das Begehren der Postmeister abzuweisen, will man jedoch die indessen stattgefundene Interpretationspraxis gelten lassen, so müßte dem Begehren der Postmeister willfahrt werden. Wird nun dieses Begehren der Postmeister, wie es hier gestellt wird, näher besehen, so muß vor allem konstatiert werden, daß dieses Begehren ziemlich weit gefaßt ist, indem verlangt wird, daß die Postmeister in Krain von der Zahlung der Landes- und sonstigen Fonds-Zuschläge befreit werden sollen.

Die Bezüge der Postmeister sind aber in zwei Hauptkategorien zu theilen: die erste Kategorie bezieht sich auf Dienstesbezüge als Postbeamte, und die zweite auf Bezüge aus der Besorgung von Postfahren, aus der Verfrachtung von Post-Collis und Passagieren. Was ersteres, nämlich die Bezüge der Postmeister für ihre Dienstesfunction betrifft, so erreicht hier in Krain kein Postbeamte den Bezug von 600 fl.; demgemäß werden auch diese Bezüge der Postmeister in Krain mit der staatlichen Einkommensteuer nicht belegt und in Folge dessen zahlen die Postmeister de facto keine Landes- und Fonds-Zuschläge von ihren Dienstesbezügen. Es kann sich daher nur um die zweite Kategorie, um die Bezüge aus den Postfrachten handeln; und auf diese scheint die weite Stilisirung des vorliegenden Gesuches Rücksicht genommen zu haben. Nun kann aber nicht gewährt werden, daß Bezüge welche ein Postmeister aus der Verfrachtung von Collis und Passagieren, der Beistellung der Pferde für die Post überhaupt bezieht, von Landes- und Fonds-Zuschlägen befreit werden, denn wiewohl die Verfrachtung im engsten Zusammenhange mit der Postverwaltung steht, so muß doch zugeben werden, daß dies ein Nebengewerbe des Postmeisters ist und in Folge dessen mit der Einkommen- und Erwerbsteuer belegt werden soll, denn die Verfrachtung könnte ebenso durch einen dritten übernommen werden.

In Anbetracht alles dessen hat der Finanzausschuß beschloffen, daß das Begehren der Postmeister abgelehnt und die kaiserliche Entschliessung vom 25. November 1858 wörtlich ausgelegt werde.

Ich stelle daher im Namen des Finanzausschusses den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle beschließen: daß dem Ansuchen des Postmeisters Adolf Wulley aus Unterloitsch als Präsidenten des krainisch-küstenländisch-dalmatinischen Postmeisterversines, betreffend die Befreiung der Postmeister in Krain von der Zahlung der Landes- und Fonds-Zuschläge keine Folge gegeben werde“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Nemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé predlogu finančnega odseka, naj blagovolé ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Borovnici za podporo za zgradbo občinske ceste Rakitna-Borovnica.

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindevorstandes in Franzdorf um Subvention zur Herstellung der Gemeindestraße Rakitna-Franzdorf.

Poročevalec vit. dr. Bleiweis -Trsteniški:

Visoki deželni zbor! Občina Rakitna je vložila vnovič prošnjo, naj dežela nakloni podporo, da bi se zgradila nova cesta iz Rakitne do Borovnice. Že lansko leto se je visoki deželni zbor pečal s to zadevo in takrat je upravni odsek predlagal, da naj se prošnja izroči deželnemu odboru, da se po izvedencu prepriča o zgradbi nove ceste in nakaže podobčini Rakitna primerno denarno podporo iz deželnega zaklada. Lansko leto se je od strani občine naznanilo, da bi stala ta zgradba prilično 3500 gld. Po sklepu visokega deželnega zbora je deželni odbor poslal deželnega inženirja Hrasky-a, da je pregledal to progo. Proga je do jedne tretjine že dodelana, ker je južna železnica o svojem času do nekega kamnoloma naredila dobro cesto, dve tretjini pa je še manjkati. Deželni inženir Hrasky je cesto pregledal in priznal, da so vse od občine Rakitna navedene podrobnosti popolnoma resnične, namreč da morajo sedaj Rakitničani čez Preser voziti v Borovnico, da je tista cesta slaba, tudi je daljava taka, da morejo les in druge pridelke le enkrat na dan do Borovnice izvažati med tem, ko bi se to godilo lahko dvakrat, če bi se zgradila nova cesta, ker bi bila cesta boljša in bi prihranili 9 km, namreč $4\frac{1}{2}$ km tja in $4\frac{1}{2}$ km nazaj. Terén je ugoden in deželni inženir Hrasky meni, da bi se cesta dala zgraditi s pomočjo prisiljencev, in bi bila v resnici na veliko korist Rakitničanom. Inženir Hrasky je naredel približen proračun in iz tega se vidi, da zgradba ne bode stala samo 3500 gld., kakor so navajali Rakitničani, temveč 13.000 gld. Ko je deželni odbor imel poročilo v roki, izročil je tehnični operat županstvu v Borovnici, da bi poizvedelo, koliko bi dali interesenti namreč Rakitničani, potem koliko morda Borovničani, ki so tudi pri zgradbi te ceste zainteresirani, končno koliko bi dodal cestni odbor Vrhiški za to zgradbo iz cestnega zaklada. Županstvo je poizvedelo mnenje interesentov. Rakitničani so se izrekli, da pri najboljši volji ne morejo dati več nego 1000 gld., ker je Rakitna mala vas, šteje le 570 prebivalcev in 78 hiš, vrhu tega pa vsled zgradbe nove šole plačujejo že precej visoke občinske doklade. Drugi interesenti, namreč Borovničani in cestni

odbor Vrhiški se o tem še nista izrekla. Deželni odbor je torej mislil, da v sedanjem položaji nikakor ni mogoče zgraditi te ceste, ker bi morala dežela za to občinsko cesto dokladati 12.000 gld. Predzadnji mesec je pa županstvo v Borovnici predložilo še drugo prošnjo in se izreklo, da po dogovoru z občinskim odborom Rakitniškim in po dogovoru z interesenti v Borovnici bi ti zlagali 7000 gld., na deželo bi torej prišlo 6000 gld. Moramo se vprašati, ali sme dežela za tako občinsko cesto, ki je pač važna za vas Rakitno oziroma tudi za Borovnico, dokladati 6000 gld., kar bi bilo vsakako jako nevaren prejudic in bi dežela morala dajati potem velik del svojih dohodkov za naprave občinskih cest. Način, kako bi se zgradila cesta, o tem se je previdno izrazil sam inženir Hrasky. Mogoče bi bilo, da se zgradi v dveh letih, ako bi se 30 prisiljencev vedno pečalo s tem delom, glede stroškov pa, ki bi se žrtvovali za to cesto, dokladali bi Rakitničani in drugi interesenti zavodu, iz katerega bi se zakladali delavci, recimo prisilni delarnici. Finančni odsek je mislil, da bi bilo z ozirom na ubožstvo onega kraja in na to, da je vender le tudi dolžnost dežele, podpirati taka podjetja, primerno, da dežela izreče pripravljenost, v tej stvari kaj storiti, vender morajo poprej vse predpriprave jasne biti, po katerih je šele nakloniti kake podpore. Dosedaj manjka še izjave interesentov v Borovnici in cestnega odbora Vrhiškega. Vemo prav za prav le, da bodo Rakitničani donesli 1000 gld., od kod pa se bode vzelo še drugih 6000 gld., o katerih govori prošnja, ni povedano. Finančni odsek torej misli, da je stvar deželnega odbora, še dalje obravnavati, da se jasno dokaže in se zavežejo interesenti, ali hočejo res toliko žrtvovati, potem pride šele deželni zbor v položaj, da bode mogel zagotoviti za ono zgradbo deželno podporo.

Z ozirom na vse to, usojam si staviti v imenu finančnega odseka sledeči nasvet:

Visoki deželni zbor naj sklene:

»Deželni zbor je pripravljen primerno podpisati zgradbo nove ceste Rakitna-Borovnica, kadar bode deželni odbor dognal, koliko bodo skladali podobčina Rakitna in drugi interesenti in kadar se bode preveril, da so ti doneski tako visoki, da bi se s primerno deželno podporo zamogla zgradba te ceste dovršiti. O tem naj deželni odbor svoječasno poroča deželnemu zboru«.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé predlogu finančnega odseka, naj blagovolé ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)

Prihodnja točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kropi za podporo za popravo bolnice.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Kropp um Subvention zur Herstellung des Spitals.

Poročevalec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Županstvo v Kropi se je obrnilo do visokega deželnega zbora s prošnjo, naj bi se mu naklonila podpora za popravilo občinske bolnice in za napravo raznovrstnega hišnega orodja. V tej prošnji se navaja, da je ta bolnica že v tako slabem stanu, da je treba nekaj storiti, ker bi se sicer bolniki ne mogli več nastanjati v tej hiši. Dalje so tudi druge potreščine, postelje in druge malenkosti v nič prišle. Po proračunu bi vse to stalo 357 gld. Dalje poroča občinski odbor, kar je itak vsim častitim gospodom znano, da vlada v Kropi velika beda, da ljudje nimajo nobenega zaslužka, da si morajo za razne občinske potreščine nakladati vsako leto 35% priklade, da pa še teh ne zmorejo in so le nekateri občani v stanu kaj plačati, drugi so pa tako ubogi, da si morajo drugod poiskati živež.

Kar se tiče podpore, za katero prosi županstvo v Kropi, omenjam, da smo imeli že take slučaje, kajti lansko leto je došla visokemu zboru enaka prošnja od Vrhniske občine, katera ima tudi enako bolnico, prosila je podpore za popravilo te bolnice in za napravo hišnega orodja.

Pa ne samo ta slučaj in ozir na veliko uboštvo v Kropi, temveč tudi ozir na to, da dežela s tem tudi sama sebi zmanjša bremena, ako podpira take male bolnice, ker potem bolni in hirajoči ne silijo tako v deželno bolnico, naj bode deželnemu zboru povod, podpirati take občine.

Iz tega ozira predlagam v imenu finančnega odseka sledeče:

Visoki deželni zbor naj sklene:

»Občinskemu odboru trga Kropa na Gorenjskem se podeli za popravilo bolniškega poslopja in napravo hišnega orodja podpora v znesku 100 gld. iz deželnega zaklada«.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Visoki zbor! Ne bodem ugovarjal predlogu finančnega odseka, ker se samo po sebi razume, da je opravičen. Res je, da je znesek 357 gld., kolikor bode stala poprava bolnice, majhen, ali iz druge strani so razmere v Kropi tako žalostne, da je prispevek 100 gld. pač minimum, kar bi mogel dati deželni zaklad. Ali častiti gospodje, jaz bi to stvar spravil v neko naravno in notranjo zvezo z drugim vprašanjem. Vprašanje nastane, častiti gospodje tovariši, kje pa je zdravnik za to občinsko bolnico, za katero se ravnokar nasvetuje donesek iz deželnega zaklada, in s tem vprašanjem se bavi

peticija, katero sem danes častitemu gospodu predsedniku izročil. Odgovor na to vprašanje se mi vidi jako žalosten. V Kropi, kjer je bil poprej vedno zdravnik, sedaj nimate nobenega. Kropa se je prezrla, ko smo razdelili okrožne zdravnike; tudi v Kamnigoricu ga ni, najbližji je oni v Radovljici, ki je pa oddaljena od Kroke okoli 10 km; 10 km pomislite gospoda, to je zlasti v zimskem času težaven pot, kje je Savska dolina in kake so pota, predno pridete v stransko dolino, v kateri leži Kamnagorica in Kropa! In gospoda moja, jaz pravim, ne samo občinskih bolnic, ampak tudi drugih zdravstvenih naprav nikjer na Kranjskem ne potrebujejo tako zelo, kakor ravno v tej stranski dolini. Ze častiti gospod poročevalec je izustil, da je velika beda v Kropi in v Kamnigoricu nam vsem znana. Da gospoda moja, temu je tako, stvar je naravna. Kar se tiče ondotne stare industrije, žrebljarstva, po mojem mnenju bije ta obrtna stroka brezupen boj za obstanek, ta obrtna stroka je izgubljena, vzdržati bi se moglo k večjemu nekoliko specijalit, ali v obče se lahko reče, da je človeško ročno delo premagano, koderkoli mu konkurenco dela stroj in to velja ravno pri naših žrebljarjih, in posledica te obrtne krize je tista velika beda in tisto žalostno materjelno in zdravstveno stanje. Častita gospoda, na to nas je opozarjal obrtni nadzornik dr. Pogačnik. V poročilu obrtnih nadzornikov „Geschäftsbericht der Gewerbeinspectoren“ bodele našli, da je on posebno razpravo posvetil žalostnim razmeram v Kropi. Naravnost izjavljam, po pravici se očita deželnemu zastopu, da se dosedaj ni zmenil in brigal za tisti proletarijat, ki se nahaja v lepi dolini pod Jelovico!

Kar se tiče dolžnosti naše, da skrbimo za one kraje v zdravstvenem oziru, ji ne bodemo ugodili, če danes sprejememo predlog finančnega odseka in ne bo zadostovalo, če votiramo danes teh 100 gld. Glavna reč je, da se tem krajem preskrbi zdravniška pomoč, da bodo tudi oni dobili svojega zdravnika. Ne vem, čemu tista komasacija zdravniškega obojja v Radovljiški dolini? Za Radovljico sta namenjena dva zdravnika, cesarski in okrožni zdravnik, v Bledu imajo okrožnega, v Jesenicah razpolagajo tudi z zdravnikom, v Kropi pa zdravniške pomoči ni.

Zaradi tega sem že pri tej priliki hotel pot gladiti oni peticiji, katero sem danes izročil. Tudi popravljena občinska bolnica ne bode donášala one koristi, katero bi se moglo pričakovati od takega zdravstvenega zavoda, ako v Kropi ni dobiti zdravniške pomoči. Zelim, da bi se to blagohotno uvažalo tedaj, kadar se reši prošnja Kroke in Kamnagorice o premeščenju okrožnega zdravnika.

(Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Dem Antrage des Herrn Berichterstatters zur Herstellung des Spitals in Kropp einen Beitrag zu leisten, stimme ich aus voller Überzeugung bei, wie auch den Ausführungen des Herrn Vorredners, daß wir zur Unterstützung der hilfsbedürftigen Bevölkerung von Kropp bei jedem Anlasse mitzuwirken verpflichtet sind.

Nun hat der unmittelbare Herr Vorredner als Hilfsmittel zur Unterstützung der Bevölkerung von Kropf aber auch darauf hingewiesen, daß es wünschenswert wäre, den Sitz des Districtsarztes von Radmannsdorf nach Kropf oder nach Steinbüchel zu verlegen. Dagegen läßt sich sachlich vielleicht nichts einwenden; auch ich bin der Meinung, daß eine Cumulirung des ärztlichen Personales an einem einzelnen Orte nicht angezeigt erscheint und daß Radmannsdorf durch den staatlichen Bezirksarzt vorläufig für seine Bedürfnisse versorgt ist. Dabei möchte ich mir aber doch darauf hinzuweisen erlauben, daß in Aßling ein Landes-Districtsarzt nicht functionirt, sondern nur ein Werkarzt, was eine wesentliche Verschiedenheit bezüglich der Armenbehandlung bedeutet. Auch kann ich nicht umhin, das Mißverhältnis hervorzuheben, welches für den Districtsarzt in Beldeß daraus entsteht, daß er zugleich die Verpflichtung übernommen hat, den Sanitätsdienst in der Woche in von Beldeß aus zu besorgen, was ihn seiner Function in der Beldeßer Gegend entzieht. Das sind, wie gesagt, Mißverhältnisse jedoch ohne besondere Bedeutung; das eigentliche Gebrechen in allen diesen Fällen liegt in unserem Sanitäts-Gesetze, welches sanirt werden muß; freilich nicht auf die Art, daß wir Ärzte transferiren, sondern dadurch, daß wir in dem Sanitätsgesetze eine Reform durchführen, durch welche eine zweckmäßige Armenpflege erreicht werden soll. Ich kann hiebei auf die unglückliche Bestimmung des Sanitätsgesetzes hinweisen, daß über eine gewisse Distanz von Kilometern hinaus die Armenbehandlung nicht mehr eine unentgeltliche, sondern mit Formalitäten verbunden ist, welche dahin führen, daß es gewissermaßen überhaupt keine Armenbehandlung gibt. Diese Bestimmung ist es, welche sanirt werden muß, und ich freue mich constatiren zu können, daß von maßgebendster Seite angedeutet worden ist, es sei noch in dieser Session eine Vorlage, durch welche derartige Gebrechen unseres Sanitätsgesetzes sanirt werden, zu erwarten.

Auf diese Vorlage möchte ich bei diesem Anlasse hinweisen und glaube, daß bei diesem Anlasse alle jene Abänderungen, welche sich in der Praxis als nothwendig herausgestellt haben und welche ich schon in einer früheren Zeit als wünschenswert bezeichnete, ohne dafür die Zustimmung des hohen Hauses erreicht zu haben, im größten Umfange durchgeführt werden sollen, daß dann wohl auch, wenn nöthig, die Sitze der Districtsärzte geändert werden könnten, hauptsächlich aber auch, daß bei dieser Gelegenheit principiell wegen der unentgeltlichen Armenbehandlung durch die Districtsärzte die entsprechende Vorjorge getroffen werde.

In diesem Sinne würde ich die zu erwartende Vorlage auf das freudigste begrüßen.

Abgeordneter Braune:

Ich erlaube mir an dieser Stelle nochmals auf das Gottscheer Spital hinzuweisen; bereits in der Sitzung vom 18. November 1889 brachte ich die Verhältnisse dieses Spitals zur Sprache und die hohe Regierung hat damals versprochen, die Eigenthumsfrage zu regeln und die entsprechenden Verfügungen zu treffen, ohne daß diesbezüglich bisher eine Entscheidung erlossen wäre; deshalb sei diese Angelegenheit nochmals in Erinnerung gebracht.

Poročevalec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Ker se nikdo ni protivil predlogu finančnega odseka, nimam ničesar omeniti. Kar se tiče razvrstitve okrožnih zdravnikov, je res, da jih manjka v nekaterih krajih. Vender omenjam, da je v Kropi že bil zdravnik, namreč ranocelnik, ki pa ni mogel shajati, ker je ljudstvo ubogo in ni našel ondi dovolj postranskega zaslužka. Treba bi bilo torej, ako se okrožni zdravnik premesti v Kropo, da bi se deželna dotacija, ki znaša za Radovljico 600 gld., v Kropi povišala na 800 gld. Strinjam pa se popolnoma z mislijo častitega gospoda predgovornika ekscelence barona Sehweigel-na, da je naša zdravstvena postava res jako pomankljiva. Imel sem priliko govoriti z raznimi okrožnimi zdravniki in vsi pravijo, da skorej niso še imeli prilike nakloniti zdravniško pomoč ubogim, k večjem tam, kjer domicilirajo župani, iz drugih občin pa skorej nikdar ne pošljejo po zdravnika in ne dajo nakazila, ker se bojé stroškov. V tem oziru se je razmerje v nekaterih zdravstvenih okrožjih nekoliko izboljšalo, ker so začeli odškodnino za službena pota pavšalirati, kakor n. p. v Kamniku. Vsled tega bodo poklicali tudi župani oddaljenih občin zdravnika ter bodo dobili zdravniško pomoč tudi oddaljeni ubogi.

Po mojih mislih je res zadnji čas, da sprememo našo zdravstveno postavo po sedanjih skusnjah, kajti le na ta način pomagamo res našemu prebivalstvu.

Deželni glavar:

Prestopimo k glasovanju in prosim tiste gospode, kateri pritrdé predlogu finančnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

8. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za 1890. l. (k prilogi 17.).

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauerschule in Stauden pro 1890 (zur Beilage 17.).

Poročevalec Višnikar:

Visoki zbor! Poročati mi je v imenu finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za l. 1890. Kakor je razvidno iz priloge 17., znašali so prihodki šole in sicer: državna subvencija 2400 gld., subvencija deželno-kulturnega zaklada tudi toliko in deželnega zaklada 1300 gld.

Razni prihodki so znašali 2859 gld. 25 kr., proračunjeni pa so bili na 150 gld., torej je bilo pokritje večje za 2709 gld. 25 kr. Ta večji dohodek je pa le navidezen, kajti solnina znašala je 180 gld.

in pri tem naslovu smo šolnino samo v znesku 150 gld. v proračun postavili. Tu se je torej več pridobilo 30 gld. Drugi prihodek pa zadeva šolsko kuhinjo, kjer se je pridobilo 2679 gld. 25 kr., ali ker se je pa v ta namen tudi izdalo 2653 gld. 91 kr., kaže se v istini pri šolski kuhinji samo prihranek v znesku 25 gld. 34 kr.

Bolj razvidno bi bilo, ako bi se dohodki in troški šolske kuhinje ločili, ker ti troški so le pre-hajalni.

Pri izvanrednih prihodkih znašal je državni donesek za učiteljski tečaj 400 gld., potem donesek iz deželnega zaklada 1163 gld. 91 $\frac{1}{2}$ kr., tako da znašajo vsi prihodki skupaj 10.523 gld. 16 $\frac{1}{2}$ kr., torej mimo proračunjenih 6650 gld. več za 3873 gld. 16 $\frac{1}{2}$ kr.

Troški šole znašali so in sicer: plače 2600 gld., nespremenjeno; osobne doklade in petletnice 500 gld., nagrade duhovniku, živinozdravniku, vodji in pristavu 363 gld. 41 kr. Tu je omeniti, da naslov ni pravilen, kajti stalna je le nagrada duhovniku v znesku 50 gld. in živinozdravniku tudi 50 gld., torej skupaj 100 gld. Druge nagrade pa zadevajo učiteljski tečaj, za ka-terega bi se morali navesti troški v posebnem naslovu. Ustanove znašale so po proračunu 1200 gld., izdalo pa se je samo 1054 gld. 80 kr., ker je nekoliko učencev pred koncem leta izstopilo, prihra-nilo se je torej 145 gld. 20 kr.

Potni troški in dnevnice znašale so 176 gld. 37 kr., mimo proračunjenih 250 gld., torej manj za 73 gld. 63 kr.

Režijski troški so bili proračunjeni na 320 gld., izdalo pa se je 682 gld. 15 kr., torej več za 362 gld. 15 kr. Ti troški zadevajo: 1.) sobno opravo za 308 gld. 97 kr., 2.) učne knjige in novine za 127 gld. 87 kr., 3.) uradni pavšal v znesku 50 gld., 4.) za kurjavo, svečavo in snaženje pa se je izdalo 195 gld. 31 kr. Pod tem naslovom so se troški za sobno opravo, proračunjeni na 50 gld., pomnožili za 258 gld. 97 kr., ker so se dve novi postelji z opravo vred napravile. Prekoračili so se tudi troški za kur-javo, svečavo in snaženje za 95 gld. 31 kr., to pa zlasti vsled hude zime.

Razni troški, proračunjeni na 100 gld., znašali so 2901 gld. 72 kr., tedaj več za 2801 gld. 72 kr. Ta višji trošek se pa kompenzuje z višjim dohodkom pod naslovom II. »Razni prihodki«. Višji prihodek zadeva ljudsko kuhinjo, pri kateri se je prihranilo 425 gld. 34 kr. Prihranek 400 gld. se je na dobro zapisal pri gospodarstvu.

Izvanredni troški pod naslovom VIII. »Dr-žavni donesek za učiteljski tečaj« 400 gld. Ta naslov ni umeven, kajti od države smo dobili 400 gld., ne pa izdali, in glasiti bi se moral ta naslov: »za učiteljski tečaj«. Izdalo se je za učiteljski tečaj: remuneracija vodji 50 gld., pristavu 30 gld., potem pa za kuhinjo, hrano in potne troške 583 gld. 41 kr., tako da je stalo vse skupaj 663 gld. 41 kr. Ti troški so se pokrili z državnim doneskom 400 gld., drugo (263 gld. 41 kr.) pa z deželnim. Pravilno in jedino pregledno bi bilo torej, da bi se med izredne troške postavili vsi troški za učiteljski tečaj. — Za po-prave in vzdrževanje poslopij izdalo se je 1966

gld. 19 $\frac{1}{2}$ kr., proračunjenih pa je bilo 1000 gld., tako, da se je več izdalo 966 gld. 19 $\frac{1}{2}$ kr. Nas-protno pa moram omeniti, da se je dovolilo za vzdrževanje poslopij pri šoli 1000 gld. in pri gospo-darstvu 2000 gld., torej skupaj 3000 gld. Pri gospo-darstvu pa se je izdalo manj 629 gld. 71 $\frac{1}{2}$ kr., tako, da se je faktično prekoračil kredit le za 336 gld. 48 kr., pri troških za popravo in vzdrževanje šolskih in gospodarskih poslopij.

Ako se primerjajo dohodki in troški, vidi se, da se je pokrilo iz deželnega zaklada primanjkljaj pri šoli v znesku 2585 gld. 39 $\frac{1}{2}$ kr. in ako prištevamo še donesek iz deželno-kulturnega zaklada v znesku 2400 gld. vidimo, da je dežela pokrila za šolo 4989 gld. 39 $\frac{1}{2}$ kr.

Kar se tiče gospodarstva, znašali so dohodki in sicer dohodki iz posestev 2454 gld. 42 kr. mimo proračunjenih 3000 gld., torej manj za 545 gld. 58 kr. Prihodek je pa v resnici nekoliko višji, ker se je dobilo od zavarovalnice »Generali« povračilo škode po toči v znesku 230 gld. 13 kr., tako, da je prihodek le za 315 gld. 45 kr. nižji, nego je bil pra-računjen. Med dohodke so všteti zneski za vrtno in poljske pridelke v znesku 1321 gld. 44 kr. in za mleko 720 gld. 72 kr. Donesek deželnega zaklada znašal je 2415 gld. 63 $\frac{1}{2}$ kr., proračunjen pa je bil na 2662 gld., torej je bil za 246 gld. 36 $\frac{1}{2}$ kr. večji, nego je bilo dovoljeno.

Različni dohodki so bili proračunjeni na 300 gld., dobilo se je pa 784 gld. 63 kr., torej več za 484 gld. 63 kr. Tu mi je omenjati posebno sku-pilo za živino v znesku 718 gld. 16 kr.

Izredni troški so znašali in sicer preostanek šolske kuhinje, ki se je oddal deželni blagajnici: 400 gld. in povračilo škode po toči prejeto od za-varovalnice »Generali« v znesku 230 gld. 13 kr., katero je prav za prav prištevati dohodkom iz po-sestev.

Vsi dohodki gospodarstva so torej znašali 6284 gld. 81 $\frac{1}{2}$ kr., to je za 322 gld. 81 $\frac{1}{2}$ kr. več, nego so bili proračunjeni.

Troški gospodarstva pa so znašali in sicer mezde 864 gld., mimo 903 gld., torej manj za 39 gld., davki in doklade 307 gld. 8 kr., mimo proračunanih 350 gld., torej manj za 42 gld. 92 kr. Režijski troški pa so bili za 806 gld. 15 kr. višji, nego so bili proračunjeni in so znašali 2965 gld. 15 kr. Ti troški so navedeni na strani 2. in 3. pri-loge 17., kjer je razvidno, kaj se je vse napravilo. — Razni troški znašali so 183 gld. 13 kr., torej mimo proračunjenih 100 gld. več za 83 gld. 13 kr. Pri izvanrednih troških izdalo se je za vzdrževanje poslopij in sicer za priprave in poprave 1370 gld. 28 $\frac{1}{2}$ kr., dovoljenih je bilo pa 2000 gld., torej mimo proračuna manj za 629 gld. 71 $\frac{1}{2}$ kr. Nasprotno se je pri šoli v tem naslovu več izdalo 966 gld. 19 $\frac{1}{2}$ kr., kakor sem že poprej omenil. Za nove na-sade izdalo se je 462 gld., torej mimo proračunjenih 450 gld. več za 12 gld.

Ako se primerjajo dohodki s troški, kaže se, da je vseh stroškov za 189 gld. 64 $\frac{1}{2}$ kr. več, nego se je proračunilo, dohodkov pa več za 322 gld. 81 $\frac{1}{2}$ kr., tako, da se je pri gospodarstvu prihra-

nilo 133 gld. 17 kr. Pri šoli se je prekoračil proračun za 121 gld. 48 kr., tako, da se je faktično pri šoli in pri gospodarstvu samo 11 gld. 69 kr. več izdalo, nego je bilo proračunjeno in reči se mora, da se je vodstvo šole na Grmu in deželni odbor precej držal proračuna.

Omenjati moram le še, da se računski sklep ne drži oblike, v kateri je sestavljen proračun in da je računski sklep nekoliko neumeven.

Predlagati mi je torej v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

- »1.) Računski sklep za l. 1890. se odobruje.
- 2.) Deželnemu odboru se naroča, strogo gledati na to, da se računski sklepi delajo po shemati proračunov«.

Deželni glavar:

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ce ne, mislim, da glasujemo o obeh predlogih skupno, če ni ugovora? (Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Prosim gospode, ki pritrdé obema predlogoma finančnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Oba predloga obveljata. — Beide Anträge werden angenommen.)

Predloga sta sprejeta. Prosim poročati še o razkazu imovine.

Poročevalec Višnikar:

Poročati mi je še o razkazu skupne imovine koncem leta 1890. Imovina znašala je:

Pri šoli in sicer: 1.) končna gotovina 1149 gld. 74 kr.; 2.) končni zastanki dohodkov 10 gld.; 3.) denarna vrednost inventarnih reči 3327 gld. 8 kr. Tu se je prištela tudi vrednost šolske knjižnice.

Pri gospodarstvu so znašali končni dohodki 3569 gld. 63 kr.; denarna vrednost inventarnih reči 4330 gld. 22 kr.; in denarna vrednost zaloge 107 gld. 55 kr.; skupaj torej 12.494 gld. 22 kr.

Dolgovi pa in sicer: končni zastanki stroškov pri šoli 1296 gld. 69 kr., in končni zastanki stroškov pri gospodarstvu 144 gld., torej pri šoli in pri gospodarstvu skupaj 1440 gld. 69 kr.

Ako se primerja imovina z dolгови, kaže se čista imovina koncem l. 1890. v znesku 11.053 gld. 53 kr., in proti imovini koncem leta 1889. v znesku 10.381 gld. 6 kr., kaže se, da se je premoženje pomnožilo za 672 gld. 47 kr.

Finančni odsek nasvetuje, da se razkaz imovine odobri.

Deželni glavar:

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki temu predlogu pritrdé, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za 1892. l. (k prilogi 25).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden pro 1892 (zur Beilage 25).

Poročevalec Višnikar:

Poročati mi je o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892.

Iz priloge 25. je razvidno, da znaša potrebščina šole in sicer: I. plače 2600 gld. kakor dosedaj; dalje II. osobne doklade 500 gld., kakor prejšna leta; III. nagrade in sicer 1. duhovniku za pouk v veroznanstvu 50 gld. in 2. živinozdravniku 50 gld. skupaj 100 gld. kakor dosedaj. Dalje se nahajajo na 4. strani pod naslovom III. nagrade za poučevanje ljudskih učiteljev in učiteljskih pripravnikov v vinarstvu in sadjarstvu, potem nagrade vodi in pristavu. Gledé teh točk je finančni odsek mnenja, da je bolj pravilno napraviti posebni naslov za troške učiteljskega tečaja, in sicer bi prišli pod ta naslov IV. troški: 1. za hrano in potne troške za ljudske učitelje, za katere je stavil finančni odsek v proračun 550 gld., potem 2. nagrada vodi 50 gld. in 3. nagrada pristavu 30 gld., skupaj 630 gld.

To je izreden trošek, ker bomo učiteljski tečaj vzdrževali le toliko časa, dokler dobivamo od države 400 gld. ali sploh primerno podporo. Tudi dotični donesek državni je izreden. V naslovu IV. znaša torej izredna potrebščina 630 gld. Za V. ustanove proračunjenih je 1200 gld. Za VI. vzdrževanje poslopij nasvetuje deželni odbor 1200 gld. ali v istini 1100 gld., ker je to računski pomota. Kaj se bode vse popravilo razvidi se iz uvoda te priloge. Finančni odsek pa meni, da bi se v novi spalnici, če se že napravi tlak, tudi okna napravila že letos in zaradi tega nasvetuje finančni odsek, da se stavi za vzdrževanje poslopij mesto 1100 gld. v proračun 1300 gld.

Za VII. popotne troške in dnevnice proračunjenih je 250 gld. Kar se tiče VIII. režijskih stroškov stavilo se je v proračun in sicer za 1. sobno opravo 100 gld. Kaj bode potrebno, se ne da naprej določiti, morda kake nove postelje, če pride kak nov učenec. Mislim torej, da je ta postavka popolnoma umesten. 2. za učne pripomočke, časnike in knjige proračunjenih je 120 gld. 3. za pavšal za uradne in pisarniške potrebščine 50 gld. 4. za kurjavo, svečavo in snaženje šolskih prostorov pa 120 gld.

Leta 1890. se je izdalo v tem naslovu 195 gld. sedaj se je pa to nekoliko delilo, tako da del teh stroškov pripada na gospodarstvo, kajti tam se je ustavilo za kurjavo v proračun 140 gld., pri šoli pa 120 gld. IX. Razni troški in sicer za inserate, tiskovine, poštnino in knjigovezna dela so proračunjeni na 200 gld. Lanskega leta privolili smo samo 100 gld., ali vidi se pri potrebščini za leto 1890.,

ki je znašala 248 gld., da je to bilo premalo in to zaradi tega, ker se sedaj redno tiska letno poročilo.

Pokritje pri šoli pa znaša: I. doneski in sicer 1. državna subvencija 2400 gld., 2. državna subvencija za učiteljski tečaj 400 gld., 3. donesek deželno-kulturnega zaklada 2400 gld., torej skupaj 5200 gld. II. Razni prihodki to je šolnina in drugi slučajni dohodki so proračunjeni na 200 gld. Potrebščina pri gospodarstvu znaša: I. mezde in sicer 1. opravniku 360 gld., 2. opravniku namestek za kurjavo 21 gld., 3. vrtnarju 360 gld., 4. vrtnarju namestek za kurjavo 20 gld., in 5. gorniku 180 gld., torej skupaj 940 gld. II. za vzdrževanje poslopij se je stavilo v proračun 1150 gld. Treba bode v prvi vrsti napraviti nov svinjak, kar je sicer že bilo dovoljeno prejšnjo leto, delo se pa še ni vršilo, svinjak bode stal 500 gld. Dalje je treba novih okenj v cvetličnjaku in potem se mora popraviti tudi streha, za kar je proračunjenih skupaj 200 gld., 250 gld. stavljenih je za novo zidanico v Smolenji vasi z eno sobo in kletjo, 40 gld. za ometanje in podzidanje šupe, za neko pregrajo na gospodarskem dvorišči 50 gld. in za razne druge potrebščine, skupej torej 1150 gld.

Pri tej točki bi si izprosil dovoljenja, da smem poročati o prošnji ravnatelja Dolenca, ki prosi za remuneracijo zadevajočo stavbinska dela na Grmu. Ker ta prošnja ni na dnevnem redu, prosim naj mi visoki zbor dovoli, da poročam o njej.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja, smatram, da častiti gospodje poslanci dovoljujejo, da se poroča sedaj o prošnji vodje Dolenca.

(Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Poročevalec Višnikar:

Vodja Dolenc v svoji prošnji obširno navaja, kaj se je v poslednjih petih letih storilo in zidalo pod njegovim vodstvom pri gospodarstvu in pri šoli in koliko je deželi prihranil s tem, da je opravljal ta dela brez tehnika. Leta 1885. je bil deželni inženir in neki palir na Grmu in dotični troški znašali so 1026 gld. 20 kr. Poznejša leta je vsa ta dela Dolenc sam oskrboval in pravi, da bi se bilo v poznejših letih tudi toliko plačalo, namreč da bi bila dežela vsega skupaj 6598 gld. več plačala, ako ne bi bil on vodil vsa dela sam. Navaja tudi, da se je od l. 1886. do sedaj potrosilo za stavbinska dela 20.661 gld. in vsa dotična dela je on vodil, in torej prosi, da bi se mu za to delo dovolila primerna remuneracija. Opira se zlasti na to, da je vodil in nadzoroval dela le v takem času, ko bi bil sicer lahko prost in da radi tega ni bil nikakor oproščen poučevanja. Finančni odsek je deloma uvaževal razloge, katere navaja ravnatelj v svoji prošnji in predlaga, da se mu za vsa leta, ko so se vršila ona stavbinska dela, katera so sedaj končana, dovoli remuneracija 500 gld.

Predlagam torej, da se pod naslovom II. kot izredni trošek ustavi remuneracija za ravnatelja Dolenca v znesku 500 gld.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Abgeordneter Ritter von Langer:

Wie es den Herren bekannt ist, verursacht die Reblaus die größten Devastationen und hat im Jahre 1889, gemäß einem Berichte des Ackerbauministeriums diese Devastation durch die Reblaus in Krain bereits 49.9% der gesammten Weinbaufläche erreicht; das heißt es waren 49.9% der Weinbaufläche verseucht; heute Ende 1891 oder anfangs 1892 ist der Procentsatz um 14 gestiegen, so daß heute 64% der Weinbaufläche verseucht erscheint. Geht es in dieser Proportion weiter, so müssen in 6 Jahren 100% erreicht und in weiteren 6 bis 10 Jahren die Weingärten vernichtet sein.

Was das heißt, sieht man aus dem 17jährigen durchschnittlichen Erträgnisse der krainischen Weingärten, welches sich auf 180.000 Hectoliter beläuft, was bei dem geringsten Preissatze von 10 fl. per Hectoliter 1.800.000 fl. ergibt; dieses Erträgnis werden wir in 10 bis 16 Jahren als verloren zu beklagen haben. Das einzige Mittel dagegen anzukämpfen ist die Regenerirung der Weingärten durch amerikanische Reben; die Bevölkerung ist daher angewiesen, so viel als möglich um amerikanische Reben zu petitioniren und das Land ist jedenfalls dazu berufen, der Bevölkerung so viel als möglich amerikanische Reben zukommen zu lassen.

Nun existiren in Krain zwei Hauptpflanzstätten für amerikanische Reben; die staatliche in Landstrafs und die landschaftliche in Stauden; es existiren wohl auch noch andere Pflanzstätten, aber diese sind erst im Entstehen begriffen und daher von keiner Bedeutung. Die ärarische Pflanzstätte in Landstrafs erzeugt allerdings eine große Quantität amerikanischer Reben, allein diese Pflanzstätte ist wohl in Krain, nicht aber für Krain, denn die meisten Reben werden nicht nach Krain geliefert, sondern in andere Provinzen. Die Pflanzstätte in Landstrafs sendet Schnittlinge nach Steiermark, Görz, Istrien, ja selbst Niederösterreich. Krain aber bekommt nur einen sehr geringen Antheil davon. Wir haben infolge dessen eigentlich nur eine einzige Pflanzstätte, auf welche wir Einfluß nehmen können, und die ist in Stauden. Ich würde aber wünschen, daß in Anbetracht der außerordentlichen Verhältnisse der weinbaureibenden Bevölkerung Unterkrains die Schule in Stauden in hervorragendem Maße sich diesem Zweige der Wirtschaft widmen und die Züchtung amerikanischer Reben in größerem Umfange in Angriff nehmen würde, als es bisher der Fall ist und behalte mir vor, diesbezüglich einen selbständigen Antrag einzubringen. (Odobranje. — Beifall.)

Poslanec Žitnik:

Visoki zbor! Gotovo ni nobenega gospoda poslanca tukaj navzočega, bodisi tega ali onega političnega mišljenja, kateri ne bi priznaval, v kako slabem stanju se nahaja naše kmetско ljudstvo, in kateri ne bi bil zavzet za prospeh in povzdigo kmetijstva in pri volji v ta namen dovoliti vsako podporo, vsa sredstva, s katerimi bi se dalo pomagati našemu kmetu. Eno takih sredstev je šola na Grmu, oni zavod, kjer naj

se kmetski mladeniči učé umnega kmetijstva, sadjarstva in vinarstva in namen dežele — če se je ta šola že sploh napravila in če dežela vsako leto žrtvuje in rada žrtvuje toliko denarja — mora torej biti, da da bi bila šola na Grmu bolj obiskovana, nego ona na Slapu in da bi bila res v prid našemu kmetškemu ljudstvu, kateremu se je s tem zavodom hotelo pomagati. Ravno želja, da se doseže ta namen, je povod mojim kratkim besedam.

Gospoda moja, jaz naravnost rečem, da nisem prepričan o tem, kar se govori, ali reči hočem le, kar sem dolžan svojim volilcem, da se namreč ne govori o gospodarstvu na tej šoli ravno najboljše, da se čujejo celo besede, namreč: »kdor se hoče naučiti slabega gospodarjenja, naj gre v šolo na Grmu. (Ugovarjanje na levi. — Wideriprudj links.) Gospoda moja, tega jaz ne verjamem, ali došli so mi kot uredniku mnogi dopisi in mnoge pritožbe, katerih pa jaz nikdar nisem spravil v javnost, ker so se mi zdele do cela pretirane in ker nisem mogel in tudi sedaj ne morem verjeti, da bi bile po vsem opravičene. Zelja moja pa je ta, naj visoki deželni odbor oziroma njegov poročevalec o tem zavodu, na primeren način ukrene, kar je potrebno, da se to slabo mnenje ovrže in pokaže, da je gospodarstvo na tem zavodu v istini, če ne uzorno, gotovo pa dobro. To željo izrekam, ker mi je kot uredniku, — kakor sem že omenil, — došlo mnogo graj in pritožeb.

Sedaj mi bodi dovoljeno izpregovoriti še nekoliko besed o proračunu samem, za katerega bodem z radostjo glasoval, ker ravno v naši šoli na Grmu vidim važen faktor v povzdigo kmetijstva. Vender pa bi si glede nekaterih točk od častitega gospoda poročevalca finančnega odseka oziroma deželnega odbora izprosil nekoliko pojasnil.

Tako je za »nova tla v novi spalnici učencev« proračunjenih 240 gld. Jaz seveda nisem večak, ali kako more pod iz mehkega lesa stati 240 gld. Slučajno sem govoril sinoci z nekim mizarjem (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Regali!«) in ga vprašal, koliko stane štirijaski seženj primerne lesa, in rekel je: »k večjem 2 gld.« Vprašal sem se, kako velikanska pa mora biti ona dvorana za učence, da bode tlak stal 240 gld.?!

Dalje nahajam v proračunu velik izdatek za kurjavo. Ker mi je znano iz zgodovine te šole, da pripada posestvu mnogo gozda, mi je popolnoma nejasno, kako moramo potem za kurjavo toliko plačati, 120 gld. pri šoli, pri gospodarstvu pa zopet 140 gld.!

Potem mi je jako nejasno, da se porabi pod potrebsčino za šolo za »insertere, tiskovine, poštnino in knjigovezna dela« 200 gld. in pod naslovom »gospodarstvo« pa zopet 50 gld. »za inserate, tiskovine, poštnino i. t. d.« Ta znesek se mi zdi jako visok in rad bi vedel, kaki so ti inserati, tiskovine i. t. d. Jaz mislim, vsak goldinar, katerega imamo, mora se porabiti dobro in koristno. Za popotne troške in dnevišine se je tudi 250 gld. proračunilo, kar je gotovo veliko.

Potem bi želel, kar je tudi gospod poročevalec že nasvetoval pri prejšnji točki, da bi se dohodki

iz posestev natančneje razporedili v opombi. Kateri so ti dohodki, ki so proračunjeni na 3000 gld.? Gospod poročevalec sam je stvar pojasnil, ali mi, ki nimamo sreče biti v finančnem odseku, ne moremo presoditi raznih dohodkov. Svota naj se torej v opombi natanko razloži, vsaj bi to ne stalo mnogo.

Za ograjo drevesnice je stavljenih 710 gld. Kaka pa je ta ograja? (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: »iz drata!«) Veščak sicer nisem, ali taka svota se mi zdi vsekako previsoka.

To so samo kratke opazke in oglašil sem se le zaradi tega, da prosim slavni deželni odbor, oziroma njegovega poročevalca, da skrbi za to, da se ono slabo mnenje, ki je razširjeno o šoli na Grmu (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: »ni razširjeno!«) razprši in se postavi zavod, ki je tolike važnosti za naše kmetijstvo, v pravo luč. Potem tudi mislim, da je treba, da deželni odbor primernim načinom kaj ukrene, da bode šola obilnejše obiskovana. Pomisliti se mora, koliko je dežela že žrtvovala za to šolo; kakor ravnatelj v svoji prošnji za remuneracijo za vodstvo pri stavbinskih delih sam navaja, izdalo se je v zadnjih letih samo za poprave in prezidavanje nad 20.000 gld. Koliko pa mora dežela še vrh tega plačevati vsako leto, tako na primer za letos nad 6000 gld. poleg državne podpore, in to za onih 12 učencev oziroma za 17 učencev, kolikor jih je bilo lansko leto. Če pomislimo vse to, moramo pač reči, da materijalne koristi naše šole niso tako velike, da bi mogli biti zadovoljni. Želel bi, da deželni odbor skrbi za to, da se denar koristno porabi in z ozirom na žalostno stanje kmetškega ljudstva posebno doljenjske strani naše dežele pomnoži število ustanov za učence, da bo imela dežela na drugi strani tudi koristi, ki bodo v pravem razmerju s troški. Število učencev je še vedno premalo. Morda bi bil pri volji potni učitelj gospod Pirc, ki mnogo občuje s kmetškim prebivalstvom, da opozarja ljudstvo na to šolo. Vsekako naj deželni odbor skrbi za to, da se ljudstvo vsposodbuja, da bi kmetski sinovi v večjem številu zahajali na ta zavod in se tam učili umnega gospodarstva, kajti ako imamo le par učencev tam, potem so pač žrtve, katere doprinaša dežela, prevelike.

Še enkrat torej ponavljam, jaz nisem uverjen, da je ono slabo mnenje o šoli povsem opravičeno, prosim pa, da se stvar pojasni in to mnenje ovrže na primeren način.

Poslanec dr. Vošnjak:

Kot referent v deželnem odobru čutim se dolžnega odgovarjati na napade, katere smo slišali iz ust gospoda predgovornika. Pred vsem je očital šoli na Grmu, da se tam slabo gospodari, pa tudi dostavil, da je prepričan, da to ni res. Gospod predgovornik ni navedel nobenega fakta, ki bi dokazal, da se tam res slabo gospodari, če je pa grajal gospodarstvo s tako splošnimi izreki, mislim, da to pač ne spada v visoko zbornico, ker se mora od vsakega poslanca tudi zahtevati, da dokaže svoje trditve, in posebno zaradi tega ne spada to sem, ker gospod poslanec Žitnik sam pravi, da je prepričan, da stvar ni taka. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter

Šufflje: »istina!«) Če je prepričan, da se ne gospodari slabo, zakaj pa potem trdi nasprotno?

Tega ne razumejem. Potem bi gospod poslanec ne smel govoriti takih stvari in pred vsem svetom čriniti zavod, ki ne zasluži nobene graje, ampak le hvalo. Jaz in vsi poslanci, ki so si ogledali šolo, smo prepričani, da je gospodarstvo dobro. Da pa šola ne nese toliko dohodkov, kakor bi bilo želeli, temu so krive krajevne razmere, posebno toča, ki skorej vsako leto napravlja škodo.

Kar se tiče želje gospoda predgovornika, da naj se dohodki posestev natančneje razložé, se to lahko zgodi. Izkazano je vse v poročilu deželnega knjigovodstva in mislim, da, kdor se je hotel prepričati o tem ali onem, je to lahko poizvedel in tudi gospod poročevalec finančnega odseka bi bil stvar lahko razjasnil. Glavni dohodki so namreč: skupila za mleko v znesku 720 gld., potem od prodaje drevja, trt, gospodarskih pridelkov, živine i. t. d., vse to torej znaša 2600 gld.

Potem je prišel gospod predgovornik na predloge finančnega odseka, oziroma deželnega odbora glede proračunjene potrebsčine in tukaj se je posebno spodtikal nad tem, da je 240 gld. postavljenih v proračun za pod v novi spalnici za učence. Tukaj bi moralo stati ne v novi spalnici, temveč v novih spalnicah, katere se bodo napravile v veliki dvorani na zahodnji strani gradu v prvem nadstropji. Tam je namreč velik prostor, ki dosedaj ni bil za nobeno rabo. Da se ta prostor porabi, je vodstvo nasvetovalo že pred več leti, naj se naredi sobe, če treba spalnice, če pa ne, pa prostori za shranjenje žita, ki se je dosedaj spravljalo pod streho. Če gospod poslanec misli, da se dobi kvadratni seženj poda, četudi iz mehkega lesa po 2 gld., bi jaz le rad vedel za adresu tistega podjetnika. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Regali!«) Mislim, če je les še tako slab, se ga ne dobi štirjaški seženj za 2 gld. Pod 4 gld. se štirjaški seženj dobrega poda ne da narediti. Ta znesek se mi torej ne zdi previsok, sicer pa svota ni postavljena od vodstva v proračun, temveč od deželnega stavbnega urada in nanjga se moramo zanašati. Jaz in gospodje ki so v deželnem odboru, vendar ne moremo pri mizarjih okrog hoditi in popraševati za vsako malenkost. Sicer pa, če bo omenjeni pod prišel ceneje, bo pozneje to tudi ceneje izkazano.

Dalje se je gospod poslanec Žitnik spodtikal tudi nad tem, da so za inserate na šoli in pri gospodarstvu ustavljeni tako veliki zneski. Gospoda moja, tukaj ne gre le za inserate, ampak tudi za letno poročilo, katero izdaje vodstvo in ki stane 50 do 60 gld., potem so poštnine velike in inserati stanejo primerno najmenj. Da bi se privabili učenci v obilnejšem številu, razpošilja vodstvo šolska poročila županstvom, šolam i. t. d., kar provzročuje veliko dela in poštnih stroškov. Meni se torej tudi ta znesek ne zdi tak, da bi se gospod predgovornik mogel nad njem spodtikati.

Kar se tiče obiskovanja šole, moram konstatirati, da se število učencev vedno množi. Letos imamo 22 učencev. Če pogledamo enake zavode po drugih deželah, vidimo, da tudi niso bolj obiskovani.

(Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šufflje: »Tako je!«) Drugod imajo skorej same štipendiste, plačujočih učencev pa jako malo, medtem, ko imamo mi samo 12 štipendistov, plačujočih pa 10. V Mariboru na primer nimajo nobenega plačujočega učenca, vsi so štipendisti, in pri vsem tem, da okrajni zastopi, nemški »Schulverein« in drugi faktorji mnogo ustanov dajo za šolo, znaša število učencev vendar le k večjem 25. Drugi taki zavodi so še slabše obiskovani. Vodstvo naše šole stori, kar le mogoče, da bi privabilo veliko učencev, tudi tajnik kmetijske družbe opozarja pri vsakem shodu ljudstvo na to šolo, ali mi vsi vemo, kako nerad pošlje kmetijski gospodar svojega sina, ki je 16 let star in katerega že lahko uporablja doma, na tak zavod. Kar se pa tiče gospodarstva, nisem še nikdar slišal, da bi tisti učenci, ki so bili v šoli na Grmu, slabo gospodarili. Nasprotno vidimo, da so kmetje, ki so bili na tej šoli, izgledni gospodarji in da oni, ki so bili učenci, pomagajo starišem jako dobro pri gospodarstvu, pri napravi ameriških vinogradov i. t. d. Seveda zmirom se ne dobi dobrega materiala. Nekateri stariši ne vejo, kam s sinom, pa ga dajo na Grm, in to je potem najslabši učenec, ker nima pravega veselja do šole, potem pa še druge učence zapeljuje, da se godé neukretnosti, kakor je bilo to lani, ko je moral deželni odbor ravnati strogeje. Sicer pa moramo vodji priznati, da skrbi za disciplino, da se učenci lepo uzgajajo in da je njegova metodika izvrstna. Če bi si gospod poslanec Žitnik enkrat šolo ogledal, če bi prišel k izpitom, bi postal drugega mnenja. Še nikdar nismo slišali, da učenci niso dobro podkovani v svojih predmetih. Pri teh izpitih je zastopana tudi vlada oziroma deželni šolski svet in ta poroča deželnemu odboru, kar je videl in našel, in vsa poročila bila so dosedaj jako pohvalna.

Kar se tiče ograje za drevesnico, za katero je deželni odbor stavil v proračun 710 gld., moram gospodu poslancu Žitniku tudi to stvar razjasniti. Finančni odsek je znižal to svoto in dovolil je le 610 gld. Tu ne gre za kako malo ograjo, ampak drevesnica je jako velika in ta mora biti ograjena, da jo zajci ne poškodujejo in tudi v varstvo pred tatovi. Dosti slabo, da še nimamo ograjenega vrta, in to je krivo, da so lani napravili zajci veliko škodo na mladih drevescih. Vodja je že pred več leti nasvetoval, naj se napravi ograja, a deželni odbor je stvar vedno odlašal zaradi stroškov. Da bodo troški znašali 610 gld., temu se ni čuditi. Treba bode 170 hrastovih stebrov, vsak steber stane 1 gld., ceneje jih ne bo mogoče dobiti. Dalje je treba za 513 m žične ograje, katera bo stala 327 gld., torej to že znaša skupaj nad 500 gld. Druga dela, dovažanje lesa, tesanje i. t. d. pa bode pač še stalo 100 gld. Tudi ta znesek torej ni tako velik, da bi se mogel kdo nad njem spodtikati.

Končno le še rečem, da obžalujem, da se je v visokem zboru od te (leve — (unten) strani izrekla taka graja proti šoli, katero grajati smo slišali le od Deschmanna, dokler je bil še tu. Naš zavod pri njem ni bil v milosti, ker je slovenski zavod, vendar pa tudi on ni šel tako daleč, kakor gospod poslanec Žitnik. Jaz to jako obžalujem in pričakujem, da bo gospod predgovornik tako lojalen, da bo naravnost

tukaj povedal, ali pa deželnemu odboru naznanil, kar vé slabega poročati o našem zavodu, da bo deželni odbor preiskal, ali je to res in potem poročal v prihodnjem zasedanji visokemu zboru o teh stvarih.

Abgeordneter Baron Apfalktrern:

Auf die Gefahr hin, den Schmerz des Herrn Vorredners noch zu vermehren, muß ich doch einige Worte gegen den Voranschlag und den Rechnungsabschluss der Schule in Stauden, sowie gegen die noch weiter bevorstehenden Schritte des hohen Landtages, welche in einer der nächsten Sitzungen mit der Systemisirung der zweiten Lehrstelle und Creirung einer dritten Lehrstelle an dieser Anstalt erlediget werden sollen, einlegen.

Der Herr Vorredner hat vollkommen recht, wenn er sagt, daß es eine etwas gewagte Sache ist, Kritik zu üben, ohne auf einzelne bestimmte Daten hinweisen zu können und ich kann nicht umhin zu bekennen, daß ich einzelne Momente herauszufassen auch nicht in der Lage bin. Aber das eine ist ganz zuverlässig, wenn ich auf die Resultate dieser Schule sehe, daß, wo ich noch im Lande gefragt habe, — und dies geschah oft, — wo die Leute sind, die dort gebildet werden und wie ihre Qualification ist, ich noch jedesmal ein abfälliges Urtheil erfahren habe. Wenn nun eine Schule, welche ein armes Land so viel kostet, nicht einmal gute Producte liefert, dann ist die Schule nichts wert und darum muß es in dieser Schule nicht ordnungsmäßig zugehen. Ich bin da zufälligerweise auf einen Widerspruch gekommen; ein jeder Landmann bemißt nämlich den Viehstand, den er hält, nach Maßgabe desjenigen Materiales, mit welchem er diesen Viehstand füttern und das Jahr hindurch durchbringen kann; einen größeren Viehstand zu halten, ist nur Sache derjenigen, welche eine separate Speculation im Auge haben. Der Zweck dieser Anstalt ist gewiß nicht eine spezielle Production an Milch. Nun begnügt sich aber die Anstalt nicht damit, soviel Vieh zu halten, als sie durchwintern kann, sondern sie hält mehr und kauft Heu ein. Sie hat sich einen Kundenkreis für Milch verschafft, und um diesen Kundenkreis zu befriedigen, kauft sie auch die Milch, wenn sie mit dem eigenen Producte nicht auskommt. Das ist ein Vorgang, der sich vielleicht in der Bagatelle von ein paar Hundert Gulden ausdrückt, aber dafür charakteristisch ist, daß der Zweck der Schule nicht im Auge behalten wird; dieser besteht im Unterricht im Obst- und Weinbau und in der Landwirtschaft, nicht aber in einer Speculation mit Milch (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Gehört auch zur Landwirtschaft.“) Ganz richtig, aber die Landwirtschaft so extensiv zu behandeln, daß es nur einer Speculation eines einzelnen Grundbesitzers entspricht, ist nicht Aufgabe der Schule. Der Zögling lernt die Pflege des Viehes und dessen zweckmäßige Ernährung gerade so gut, wenn im Stalle 5 Kühe oder 20 stehen, er muß nur gut angeleitet werden, dann wird die Schule ihre Wirksamkeit schon zeigen.

Wir haben gesehen, daß uns heute ein Antrag angekündigt worden ist, welcher dahin zielt, eine der wesentlichsten Anforderungen, welche wir an diese Schule stellen können, nämlich die Beschaffung der für den Weinbau so nothwendigen amerikanischen Reben für die

Nachpflanzung zur Thatsache werden zu lassen; dieser Antrag, der uns angekündigt worden ist, beweist schon an und für sich, daß die Schule in dieser Richtung nicht diejenige Thätigkeit entwickelt, wie sie wünschenswert wäre; denn was die Schule an amerikanischen Reben liefert, genügt kaum für die allernächste Nachbarschaft, geschweige denn für das ganze Land. Nachdem wir das nöthige Quantum von Reben von anderwärts nicht bekommen, vielmehr solche aus dem Lande noch ausgeführt werden und dies mit vollem Rechte, denn die Pflanzstätte in Landstraß ist ja eine staatliche Anstalt und werden die Producte derselben für den Staat verwendet, so müssen wir verlangen, das wir die nöthigen Reben von der von uns bezahlten und erhaltenen Weinbauschule erhalten und dies erfordert einen separaten Antrag, nachdem die Schule dieser Anforderung nicht genügt. Nichtsdestoweniger haben wir gehört, daß der Director dieser Schule, mit dessen Leistungen ich für meine Person nach meinem bescheidenen Dafürhalten durchaus nicht zufrieden bin, es für angezeigt erachtet, aus Anlaß der Leitung verschiedener Adaptirungsbauten um eine Remuneration einzuschreiten, indem er sich darauf stützt, er sei zum Leiter des Unterrichtes an der Schule in Stauden keineswegs aber als Baumeister bestellt.

Ich kann das hohe Haus versichern, wenn mein Bervalter, der auch verschiedene bauliche Arbeiten zu leiten hat, am Ende von 2 oder 3 Jahren an mich herantreten und sagen würde: „Sie Herr Baron, ich habe durch 3 Jahre das Weißen, Verputzen und die Reparatur dieser Mauer besorgt, ich bitte daher um eine Remuneration“, daß ich ihn einfach fragen würde: ob er ein Narr geworden ist, daß er eine solche Anforderung an mich stellt.

Derlei bauliche Arbeiten in einer solchen Anstalt müssen von dem Bervalter besorgt und geleitet werden, dies ist in seiner Pflicht gelegen; er ist nicht als Ingenieur in eine andere Landesanstalt geschickt worden, sondern in seine Schule, die er zu verwalten hat, hier ist er eo ipso dazu verpflichtet.

Ich finde es daher ein gewagtes Unternehmen, eine solche Anforderung an das Land zu stellen. Es ist eine wahre Wohlthat gewesen, daß auf jener (levi — linken) Seite des hohen Hauses, welche stets mit einer gewissen Schwärmerei an dieser Schule gehangen ist, auch einmal ein abfälliges Urtheil über diese Schule gefällt worden ist. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Aber ein unmotivirtes!) Ich finde es sehr motivirt und darüber zu entscheiden wird der hohe Landtag vermöge seines Berufes nicht unterlassen. Ob aber diese Entscheidung eine zutreffende sein wird, will ich allerdings dahingestellt sein lassen. Ich halte mich daran, daß das Resultat dieser Schule, ich will nicht sagen, null, wohl aber ein minimales ist. (Klici na levi: Oho! — Rufe links: Oho!). Ich wiederhole, ein minimales und bitte mir nur Einen ordentlichen tüchtigen Menschen zu nennen, der aus dieser Schule hervorgegangen ist und seine Kenntnisse in der Praxis bewährt hat. (Poslanec Suklje: — Abgeordneter Suklje: Deset, ne jeden!; Poslanec Lenarčič: — Abgeordneter Lenarčič: Franc Kepa!) Ich habe noch keinen solchen gesehen, aber abfällige Urtheile gehört, und dieses Resultat bestimmt mich überhaupt gegen die weitere Dotirung dieser

Anstalt zu stimmen und insbesondere auch gegen die Remuneration, welche der Director dieser Anstalt für sich in Anspruch nimmt.

Poslanec Šuklje:

Visoki zbor! Šolo na Grmu je zagovarjal že častiti gospod tovariš, ki je poročevalec o tem zavodu v deželnem odboru. Bodi mi tudi dovoljeno, spregovoriti nekoliko pohlevnih besed v obrambo tega deželnega zavoda kot zastopnik ljudstva, ki živi v obližji te šole ter vidi, kaka je in kako se razvija ta šola.

Obžalujem, da se moram v prvi vrsti obračati proti častitemu gospodu predgovorniku, ki sedi na tej (levi — linfen) strani visoke zbornice, da moram pred vsem pobijati njegove, kakor se meni vidi, nesnovane in premalo premišljene besede. Jedro tega, kar je bil spregovoril častiti gospod poslanec Žitnik, tiči v tem, da je rekel: „Sploh je po Dolenjskem razširjeno mnenje, da se silno slabo gospodari na šoli v Grmu“. Gospoda moja, jaz živim med dolenjskim prebivalstvom, poznam njegovo mnenje in z vso odločnostjo protestujem proti temu izreku (živahno odobravanje na levi — lebhafter Beifall linfs). Vodja te šole nam je praktično dokazal, da zna gospodariti. Spominjam vas na leta, ko je bil še na Slapu — oglejte si računske sklepe te šole in videli bode, šola nas ni stala nič, bila je končno aktivna. Tam je praktično dokazal vodja Dolenc, da je zmožen gospodar.

Obžalujem, da se tudi častiti gospod poslanec baron Apfaltrern ni nekoliko informiral pri gospodu, ki je pristaš njegove stranke, pri častitem poslancu vitezu Langerju. On mi ne bode zameril — in mislim, da ne postanem nelojaln — ako povem, da je častiti gospod poslanec vitez Langer sam v odseku poudarjal, da iz lastne skušnje ve, da je Dolenc izboren vodja. (Odobranje na levi; poročevalec Višnikar kliče: — Beifall linfs, Berichterfatter Višnikar ruft: „Res je to!“) Sicer pa, če se sklicuje častiti gospod zastopnik Trebanjskih občin in ob enem urednik tukajšnjemu dnevniku na dopise, katere je po vsej pravici vrgel v veliko korbó, ki stoji navadno pri urednikovi mizi, potem bi rekel, da iz enakih dopisov nič ne sledi. Vsaj vemo, kako se fabricirajo taki dopisi in vemo, da mora vsak tak zavod braniti se proti enakim napadom. Čitali smo tiskane dopise, na pr. proti tovarišu Povšetu — vodja goriški kmetijski šoli se je tedaj napadal na jako čuden način, — pa ali bi kdo iz tega direktno hotel sklepati, da je v istini bil tako slab gospodar?! Taka sodba bi bila neopravičena in krivična.

Spodtikal se je častiti gospod poslanec Trebanjskih občin nad tem, da ima ta šola tako malo prihodkov in da je primanjkljaj, katerega mora dežela vsako leto pokrivati, vedno še tako velik. To je čisto naravno, vsaj šola se ne da zgolj ceniti po gospodarskem prihodku. Taka šola je zavod, ki ne more biti zastonj. Poglejte v druge dežele, koliko pa imate aktivnih takih zavodov, kjer ni treba deželi pokrivati primanjkljaja iz deželnega zaklada?

Pri tej šoli so pa še posebne razmere. Mi smo bili prevzeli silno zanemarjeno posestvo, tudi za nizko ceno. Ali mislite, da bi bili posestvo dobili za 37 do 38.000 gld., ako bi se bilo prevzelo v dobrem stanu? Potem bi svota morala biti neprimerno večja. Ker smo pa posestvo kupili razmerno cenó in ker je bilo zanemarjeno in se je veliko moralo meliorirati, naravna posledica je, da je potreščina te šole sedaj še razmerno visoka ter da imamo zaradi tega tudi razmeren primanjkljaj.

Sicer pa opozarjam še na drugo reč. Znano je vsim častitim gospodom poslancem, da smo tekom zadnjih let nesrečni bili na Kranjskem sploh in posebno na Dolenjskem, da smo imeli slabe letine — vsak posestnik toži o tem — ali hoče mari častiti gospod poslanec baron Apfaltrern za to šolo konstruirati posebno izjemo?

Ugovarjalo se je s te (leve — linfen) strani visoke zbornice, da je število učencev na tej šoli neznatno. Le dva razloga bi hotel navajati proti temu ugovoru. V prvi vrsti se po vseh teh šolah, kakor je po pravici naglašal častiti gospod poslanec dr. Vošnjak, ne nahaja Bog ve koliko učencev. Naravno je, da imajo ti zavodi malo učencev, tudi za pouk niti dobro ne bi bilo, ako bi jih imeli preveč. Sicer pa 22 učencev na elementarni poljedelski šoli je vender le število, katero lahko kažemo pred svetom. Izmed teh 22 učencev je 12 štipendistov in 10 plačujočih. Pa usojam se vprašati častitega gospoda tovariša Žitnika, ali on misli, če se mu to število vidi prepričilo, da je bode pomnožil s takimi nesnovanimi napadi (Živahno odobravanje na levi — lebhafter Beifall linfs) in da bode boljše, ako se pridružuje argumentom, kakor smo jih dosedaj bili navajeni slišati proti zavodu le z one (desne — rechten) strani visoke zbornice?

Dovoljeno mi bodi, da spregovorim še nekoliko besedi nasproti neposrednjemu mojemu predgovorniku, voditelju nemške stranke, prečastitemu gospodu baronu Apfaltrernu. Stojim na tem stališču, da je vsak poslanec, ki govori v tej visoki zbornici prevzel moralno dolžnost, dobro informirati se poprej in jako obžalujem, da med onimi, ki so obiskali šolo na Grmu, dosihmal ni bilo častitega gospoda poslanca barona Apfaltrerna. Nisem slišal, da bi bil on kedaj bil na lici mesta, da bi si bil ogledal razmere. Pred vsem osebno prepričati se, potem šele govoriti. (Odobranje na levi. — Beifall linfs.) Kar se mene samega tiče, se jako zanimam za to šolo; šel sem v vinograd z učenci ter jih tam opazoval in tudi pri pouku sem bil večkrat navzoč — izprosil sem si bil dovoljenja od strani vodstva — in reči moram, da sem bil prijetno iznenaden o razsodni in pametni metodi, po kateri se vrši pouk. Če pravi častiti gospod baron Apfaltrern, da še ni videl človeka, ki bi bil s koristjo obiskoval to šolo, naj se mu imenuje, odgovarjam mu, da sicer imen ne bodem navajal — nomina sunt odiosa — ali mnogo poznam bivših učencev Dolenčevih v praktičnem gospodarstvu in videl sem, da vpljivno in uspešno gospodarijo.

Kar se tiče onega gospodarstva z mlekom, zaradi katerega se pritožuje častiti gospod poslanec

baron Apfaltrern, se mi vidi, da je gospod baron Apfaltrern pozabil na nekatere reči, ki so bile mero-dajne za nas sedaj, ko smo kupili posestvo na Grmu. Ravno med onimi razlogi, s katerimi se je podpiral nakup te graščine, se nahaja tudi ta, da smo rekli: „kar bode šola pridelala, sočivje, mleko itd. — saj imamo trg v Novem Mestu, tam bode mo vse te pridelke lahko in dobro spečali“.

Kar se tiče oddaje trt, o katerih pravi častiti gospod poslanec baron Apfaltrern, da se šola s tem premalo bavi, bi konstatiral le to, da šola svojih rezanic in ukoreničenih trt deloma niti oddati ni mogla. To je žalosten faktum in pri nas bode treba, da se prebivalstvo vzbuja iz svoje letargije, iz svoje indolentnosti; potem postane večja potreba in potem tudi ta šola ne bode zaostajala za svojimi vrstnicami.

Pravil nam je prečastiti gospod poslanec baron Apfaltrern o svojem „verwalterji“ (veselost na levi — Heiterkeit links). Kar se tiče tega „verwalterja“, ne vem v kateri zvezi je gospod, ki uživa izredno srečo, biti v bar. Apfaltrernovi službi (Smeh na levi — Gelächter links) z vodjo deželne šole na Grmu, ali ugovarjati pa moram vender proti tej primeri. »Quaevis comparatio claudicat«, ni tak navaden oskrbnik (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ferbolter“) se nikakor ne dá primerjati g. vodja naše šole. Vodja je v prvi vrsti ravnatelj učnega zavoda, potem gospodar dotičnega posestva za deželo, in torej tiste analogije med oskrbnikom gospoda barona Apfaltrerna in vodjo deželne poljedelske šole naše ne morem najti. Sicer pa, recimo, da gospod baron Apfaltrern prepušča svojemu oskrbniku, da pobeli kako steno ali kaj takega, če bi on imel tukaj računati z delom, katero bi stalo nad 20.000 gld., ali bi po tem — usojam se vprašati — tudi vse prepustil tistemu „Verwalterju“, ki bi stvar opravil brez posebne nagrade? Meni se vidi, da bi častiti gospod baron Apfaltrern sam ravnal nekoliko previdneje in da bi poklical vsaj kacega polirja, bržkone pa kacega tehnika, ali pa bi izročil vsa tista dela kranjski stavbinski družbi. (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.)

Torej gospoda moja, kar se je ugovarjalo proti šoli — poznam razmere in mnenje prebivalstva dolenjskega — kar se je navajalo proti šoli, je bilo neosnovano in — obžalujem, da moram to izreči kvarno šoli, kvarno deželnemu interesu ter koristim prebivalstva našega. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich bitte ums Wort! Ich bin vorläufig leider nicht in der Lage, auf einzelne Punkte hinweisen zu können und habe nur aus dem allgemeinen Resultate, welches diese Schule im Laufe vieler Jahre hervorgebracht hat, die Conclusion gezogen, daß die Schule dem nicht entspricht, was sie kostet. Ich muß auch gestehen, daß ich dieser Schule von jeher nicht freundlich gesinnt war, weil ich gesehen habe, daß sie eigentlich ein Feld für eine Thätigkeit ist, welches dem Interesse des Landes entweder gar nicht förderlich ist oder wenigstens demselben ferne steht.

Ich sollte glauben, daß eine Schule, welche unter der Überwachung eines Landesauschusses steht, welcher speziell und hervorragend zum Ökonomen gebildet ist, daß diese Schule, welche von dem Landesauschusse, in welchem der Präsident der Landwirtschaftsgesellschaft sitzt, über alle Maßen gut gedeihen müßte und bleibe dabei, daß sie nur höchst mittelmäßige Individuen produziere, welche das Geld durchaus nicht verdienen, welches das Land für sie verwendet. Es hat mir heute einer meiner Collegen über diesen Zustand seine Mißstimmung ausgesprochen; der Herr Colleague hatte einen Zögling dieser Schule zum Gärtner gemacht. Das erste nun, was dieser Mensch that, war, daß er die von der Landwirtschaftsgesellschaft bezogenen Obstbäume, die superlativen Standes waren, bei dem ersten Schnitt gänzlich verschnitten hat und das war ein Zögling der Obstbaumschule in Stauden! Da haben die Herren ein Beispiel der Qualifikation der Zöglinge dieser Schule und ich bin überzeugt, daß, wenn wir darüber weiter nachforschen, wir finden werden, daß nur wenige Zöglinge, die aus der Schule hervorgehen, mittelmäßig das leisten, was sie dort lernen sollen. Ich habe gewußt, daß ich mit grausamer Hand in das Herz der Majorität hineingreife, denn es handelt sich um das Schoßkind des hohen Landtages, das immer über die Maßen mehr kostet, als es wert ist, tröste mich jedoch damit, daß ich das thue, was ich für recht halte und brauche weder vom Herrn Professor Sutlje noch von sonst jemanden eine Belehrung darüber, daß man nicht über etwas reden soll, bevor man sich informiert hat. (Bravo! na desni. — Bravo! rechts.)

Poslanec dr. Tavčar:

Visoki deželni zbor! Tudi meni bodi dopuščeno, da kot zastopnik okrajne narodne stranke izpregovorim nekaj besed. To pa storim tem raje, ker je častiti gospod poslanec baron Apfaltrern povedal, da sme človek tudi o stvareh govoriti, o katerih se ni informoval. Torej bodem govoril o tej zadevi, akoravno nisem informovan.

Šola na Grmu je deželni zavod, ki ima velik pomen za Dolenjsko stran ter je silno potreben za naše kmetško ljudstvo. Kdor zastopa interese kmetškega ljudstva v tej visoki zbornici, mora imeti čudno srce, ako govori proti tej šoli. Da je to storil voditelj nemške stranke, častiti gospod baron Apfaltrern, temu se ne čudim, čudim se pa, da je to storil častiti gospod zastopnik Trebanjskih občin. Najprej je naglašal, kak revež je naš kmet, potem pa je najedenkrat padel po zavodu, kateri ima namen, povzdigniti in pospešiti naše kmetijstvo. Častiti gospod je govoril tudi brez informacije, prav tako, kakor se govori na primero v konservativnem obrtnem društvu, katero imamo v Ljubljani.

Prijatelj ali nasprotnik, priznati mora vsakdo, da je dežela pri tem zavodu prav zelo angažovana. Nimamo pota, nego skrbeti za to, da napreduje, ali pa ga moramo opustiti. Potem je izguba še večja. Mislim torej, da je šola na Grmu zavod v istini tak, da mora imeti faktično podlago, kdor ga pobija. Z malenkostmi in osobnimi razlogi, ki faktično niso podprti, pa se proti takemu zavodu v taki zbornici ne sme govoriti.

Poslanec gospod baron Apfaltrern skušal je izpodnesti veljavo te učilnice z razlogi, katerih ni podprl niti z jednim faktom. Da je voditelja deželne šole na Grmu primerjal s svojim oskrbnikom, že to je nedopustno; direktor onega deželnega zavoda se ne sme primerjati z oskrbnikom gospoda barona Apfaltrerna. Če prečastiti gospod voditelj nemške stranke pride s takimi argumenti, potem sam priznava, da nima boljših. Če pravi: »Jaz sem povpraševal tu in tam, in povsod sem slišal o gojencih onega zavoda le „abfällige Urtheile“, nema to pomena, ker sam ni mogel v prvem svojem govoru navesti niti jednega določenega slučaja. Pozneje zopet ni povedal nobenih imen; končno se je domislil nekega rešilnega vrtnarja, ki je bil nekje drevesca preveč obrezal. In to bodi potem celi dokaz za to, da iz one šole ne prihaja nobenih dobrih moči! Mogoče je pa tudi, da gospodar ali dotični grajščak, ki je najel vrtnarja, ničesar o stvari ni razumel — kajti takih grajščakov imamo tudi — in da sam ni vedel, kedaj in kako naj se drevesca obrezujejo. To je gotovo tudi mogoče. Ako prečastiti gospod baron Apfaltrern, ki sam priznava, da je od početka sem nasprotnik našemu zavodu, pravi, da je tu in tam povprašal, pa še ni nikdar čul ugodne sodbe o tej šoli, sem jaz prepričan, da se je vedno le obrnil do svojih somišljenikov, ki te šole tudi ne vidijo radi. Če je on povpraševal le pri svojih somišljenikih, mu rad verjamem, da je zaslišal tako sodbo, prepričal pa me s tem ni, da bi bila šola v istini slaba, in da bi ne zaslužila deželne podpore, katero uživa.

Iz vsega tega se da sklepati, da se je današnja debata pričela neprevidno. Tu gre za važen deželni zavod. Mi vsi smo pripravljeni, če nam kdo pové, kaj je pri njem napačno, glasovati za to, da se nedostatki odstranijo. Ali če nam kdo pride s takimi malenkostmi, kakor so se navajali od častitega gospoda prvega govornika in od častitega gospoda vodje nemške stranke, potem nas ti argumenti ne bodo prepričali, da hodimo po napačni stezi. Utrdili pa nas bodo v veri, da je ta zavod v istini potreben in koristen, ker ga celo prečastiti gospod poslanec baron Apfaltrern ne more drugače nego z malenkostnimi argumenti pobijati.

Poslanec Žitnik:

Prosim besede! Zdi se mi, da me prečastiti gospodje predgovorniki s te (leve — linfen) strani visoke zbornice niso prav razumeli. Proti načinu poučevanja, proti metodi nisem ugovarjal niti z besedico in odločno protestujem proti temu, da se mi kaj tacega podtika. Nasprotno priznavam glede metode, da je izvrstna, tudi učitelji so izvrstni in učenci dobro poučeni. Tako vsaj sodi javno mnenje. Pa o tem nisem govoril, temveč izrekel sem le željo, naj slavni deželni odbor skrbi, da se slabo mnenje o gospodarstvu na tem zavodu ovrže in dalje, da naj se varčno ravna glede poprav, katere so stale deželo že nad 20.000 gld. in vendar teh troškov še ni konca. Želel bi torej, da se denar previdno uporablja, da bode prišel res v korist našemu kmetskemu ljudstvu, in priporočal bi deželnemu odboru, naj skrbi, da bode

šola bolje obiskovana in da se število ustanov kolikor mogoče pomnoži.

Za druga pojasnila sem častitemu gospodu dr. Vošnjaku jako hvaležen in tudi rad priznavam, da so večinoma opravičena.

Da sem se oglasil k besedi in si o nekaterih točkah, ki mi kot neveščaku niso bile dovolj jasne, izprosil pojasnila, zgodilo se je, ker sem bil nasproti svojim volilcem dolžan to storiti.

Poslanec Lenarčič:

Prosim besede! Med razlogi, katere je navedel častiti gospod poslanec baron Apfaltrern kot dokazila, da se v kmetijski šoli na Grmu slabo gospodari, bil je tudi ta, da je med troški zabilježenih 45 gld. 72 kr. za nakup mleka, kar mu je dokaz slabega gospodarstva. Nasprotno, jaz bi trdil, da se more ravno iz tega posneti, da se gospodari dobro, kajti kmetijstvo dandanes ni več tako, kakor je bilo, ampak je postalo nekaka obrt in tu je treba v poštev vzeti vsa sredstva, da se iz dotične obrti tudi dobi primeren dohodek. Kdor se je pečal z mlekarstvom, priznal bode radovoljno, da včasih pride slučaj, da mora gospodar kupiti mleka, če ga od lastnega gospodarstva ne dobi zadosti. Zavezan je ga oddajati strankam, ker bi ga sicer dotične stranke, katerim ni zadostil, opustile. Ako je torej vodstvo nekaj mleka kupilo, je to le dokaz dobrega gospodarstva.

Končno bi še nekaj omenil glede opazke prečastitega gospoda predgovornika, da učenci kmetijske šole na Grmu niso dobro poučeni, kar se tiče ravnanja s sadnim drevjem. Jaz sam se pečam s sadje-rejo in sem večkrat imel priliko, govoriti z učenci one šole, pa našel sem, da so prav dobro poučeni. Imel sem tudi učenca tiste šole pri sebi za vrtnarja (Klici na levi: — Rufe linfs: »Čujte!«) in pripoznati moram, da sem bil iznenaden nad praktično vednostjo njegovo. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: »Čujte!«) in da mi je oskrboval moj vrt v popolno zadovoljnost.

Samo toliko sem hotel izpregovoriti v pojasnilo. (Klici na levi: — Rufe linfs: »Dobro! dobro!«)

Poročevalec Višnikar:

Govoril bodem na kratko, ker so gospodoma poslancema, ki sta napadala naš zavod, odgovarjali že drugi gospodje govorniki popolnoma dovoljno. Konstatujem le, da izmed gospodov, ki so bili na Grmu, še nikdo ni grajal te šole. Jaz sam sem bil parkrat tam in reči moram, da šola in gospodarstvo napravljata najboljši utis. Ako je kdo kompetenten, izreči o tem svojo sodbo, je to gotovo častiti gospod poslanec profesor Šuklje, ki v obližji stanuje in je tudi pogostoma šolo obiskoval. Nasproti častitemu gospodu poslancu baronu Apfaltrernu bi gledé tistih superlativnih drevesc omenil, da je tisti učenec šole na Grmu vrtnar kmetijske družbe (klici na levi: — Rufe linfs: »Čujte!«), kar je dokaz, da iz naše šole prihajajo dobre moči.

Kar se tiče mleka, odgovarjal je že drug gospod govornik. Prodaja se mleko ali sir, konkurenca mora biti, in če je konkurenca zdrava, je to dobro.

Ako se je mleko kupilo po tržni ceni, ne more nihče temu ugovarjati.

Gledé posameznih slučajev so se že navajali učenci, ki so se dobro izšolali na Grmu. Tudi nek drug gospod tovariš mi je imenoval dva učenca od Sv. Križa, ki sta nad 10.000 ameriških trt požlahtnila. Tudi učencu iz našega kraja, ki je obiskoval samo jednorazredno ljudsko šolo, sem se moral čuditi, koliko se je priučil na Grmu in kak napredek je kazal.

Kritike, katere smo danes čuli, da je šola slaba, torej niso utemeljene. Da je šola dosedaj veliko stala in da se je posebno za adaptacije mnogo potrosilo, je naravno, ker smo prevzeli gospodarstvo v silno zanemarjenem stanju. Poprave pa bodo letos končane in potem se bodo gotovo troški za šolo tudi znižali.

Pri troških za vzdrževanje poslopij sem poprej v imenu finančnega odseka predlagal, da se privoli Dolencu nagrada 500 gld. za vseh 5 let, ko je vodil in nadzoroval dotična dela. To niso bile navadne poprave pri gospodarstvu, temveč stavbinska dela, ki so stale deželo nad 20.000 gld., in gotovo je, da ni bila dolžnost ravnatelja, voditi ta dela. Koliko je s tem prihranil deželi, pokazalo se je prvo leto, ko se je izdalo nad 1000 gld. za inženirja in palirja in torej je gotovo opravičeno, če dovolimo šolskemu vodji Dolencu enkrat za vselej remuneracijo 500 gld. za dosedanja v lastni režiji izvršena stavbinska dela.

Prosim, da se o tem predlogu takoj glasuje.

Deželni glavar:

Finančni odsek nasvetuje, da se dovoli šolskemu vodji Rihardu Dolencu na Grmu za dosedanja v lastni režiji izvršena stavbna dela pri šoli na Grmu remuneracija 500 gld.

Prosim tiste gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Višnikar:

Ker je ta predlog sprejet, poviša se pri troških gospodarstva izredna svota pod naslovom II. »vzdrževanje poslopij« od 1150 gld. na 1650 gld.

III. Davki in doklade znašajo 200 gld.

Kar se tiče IV. »režijinih troškov« proračunjeno je za nove nasade 200 gld., — kateri nasadi so potrebni, navedeno je v prilogi na 3. strani — za nakup plemenske živine ničesar; za tekoče gospodarske troške 2648 gld., to je mimo lanskega leta proračunjenih 2500 gld., več za 148 gld., ker bode treba nakupiti zlasti novih trtnih kolcev. Za hišno, kletno in gospodarsko napravo, stavljenih je v proračunu 300 gld. in za kurjavo 140 gld., torej skupaj pri »režijskih troških« 3288 gld. Pri V. »raznih troških« proračunjenih je za inserate, tiskovine, poštnino i. t. d. 50 gld., za ograjo drevesnice pa po predlogu deželnega odbora 710 gld., med tem, ko meni finančni odsek, da bode v ta namen zadostovalo 610 gld. — Gledé te svote dal je že gospod poročevalec deželnega odbora obširno poročilo.

Prehajaje k dohodkom gospodarstva omenjam, da so leta 1890. dohodki posestev mimo

proračunjenih 3000 gld. faktično znašali le 2691 gld., torej manj za 309 gld. Ker so bili pa ti dohodki manjši le vsled slabe letine, predlaga finančni odsek, da se letos zopet vstavi svota 3000 gld. Skupilo za prodano živino in drugi slučajni dohodki so proračunjeni na 800 gld.

Vsa potrebščina šole znaša torej, in sicer redna 5240 gld. in izredna 1930 gld., torej skupaj 7170 gld.

Potrebščina pri gospodarstvu pa znaša in sicer redna 4278 gld. in izredna 2460 gld., torej skupaj 6738 gld.

Pokritje pri šoli znaša: redno 5000 gld. in izredno 400 gld., in pri gospodarstvu 3800 gld., torej skupno redno pokritje 8800 gld., in izredno 400 gld., vsega skupaj torej 9200 gld.

Skupna potrebščina pa znaša in sicer: redna 9518 gld. in izredna 4390 gld., torej skupaj 13.908 gld., tako, da se kaže primankljaja in sicer rednega 718 gld., izrednega pa 3990 gld., ali vsega skupaj pri gospodarstvu in pri šoli 4708 gld., katerega bode pokriti iz deželnega zaklada.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka: Visoki deželni zbor naj sklene:

»Proračun deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. in sicer:
za šolo: s potrebsčino v znesku . . . 7170 gld.
z doklado 5400 „
s primankljajem 1770 gld.

za gospodarstvo: s potrebsčino . . 6738 gld.
z doklado 3800 „
s primankljajem 2938 gld.

tedaj s skupnim primankljajem v znesku 4708 gld.
ki ga je pokriti iz deželnega zaklada, — se odobri«.

Deželni glavar:

Prosim častite gospode, ki pritrdé predlogu finančnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k daljni točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu zaklada učiteljskih pokojnin za 1892. leto (k prilogi 5.) in o dotičnih prošnjah učiteljskih udov in sirot, namreč: Ane Juh, Uršule Geiger, Frančiške Kalin, Barbare Štamcar, Josipine Lavrenčič, in Avgusta Adamiča kot varuha Henrika Jeroma.

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Lehrerpensionsfonds pro 1892 (zur Beilage 5) und über die einschlägigen Petitionen der Lehrerswitwen und Waisen, nämlich: der Anna Juh, Ursula Geiger, Franziska Kalin, Barbara Stamcar, Josefina Lav-

renčič, und des August Adamič, als Vormundes des Heinrich Jerom.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! V imenu finančnega odseka mi je poročati o proračunu zaklada učiteljskih pokojnin za leto 1892. k prilogi 5. Predno pa pristopim k proračunu samemu, treba je rešiti nekoliko prošenj, katere so v zvezi s tem proračunom in na katere se je treba ozirati pri posameznih številkah. Najprej so to prošnje učiteljskih udov Ane Juh, Barbare Štamcar in Franciške Kalin, katerim je bil visoki deželni zbor leta 1888. dovolil miloščine letnih 50 gld. oziroma 150 gld. za tri leta. Ta tri leta so koncem leta 1891. potekla in zaradi tega so se dotične udove obrnile do visokega deželnega zbora z novimi prošnjami, naj se jim miloščine podaljšajo. Ker se pa lanskega leta deželni zbor ni sešel, podaljšal jim je te miloščine začasno deželni odbor v trdni nadi, da bode v to privolil tudi visoki deželni zbor. Finančni odsek je pretresal te prošnje in našel, da tisti razlogi, ki so bili visokemu zboru merodajni, ko so se leta 1888. one miloščine dovolile, trajajo še dalje, da so dotične udove še potrebnejše, ker so se med tem za 3 leta postarale in se morejo sedaj še težje preživljati nego poprej; zaradi tega predlagam v imenu finančnega odseka glede teh 3 prošenj:

Visoki zbor naj sklene:

„Dosedanje miloščine se podaljšajo za tri leta do leta 1892., 1893. in 1894. učiteljskim udovam Ani Juh letnih 50 gld., Barbari Štamcar letnih 50 gld., Franciški Kalin letnih 150 gld.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Dalje imamo rešiti prošnjo učiteljske udove Uršule Geiger. Učitelj Geiger je služboval okolu 20 let v raznih krajih, potem pa je moral zaradi bolehnosti iti v pokoj; ali ker ni zadostoval zahtevam šolskega zakona, dovolila se mu je samo milostna pokojnina v letnem znesku 125 gld., katera se mu je pred 3 leti povišala na 180 gld. Ta mož je lani umrl in deželni šolski svet je s pritrditvijo deželnega odbora določil udovi njegovi pokojnino v znesku 66 gld. 66 kr. ob enem pa ji naznanil, naj se obrne do visokega deželnega zbora, da jej poviša to milostno pokojnino. Žena je nad 60 let stara, vedno bolehnata in že 6 let ni šla iz postelje, kakor je razvidno iz zdravniškega spričevala.

Finančni odsek je zaradi tega mislil, da je nji odmerjena pokojnina v resnici premajhna in nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Učiteljski udovi Uršuli Geiger se milostna pokojnina 66 gld. 66 kr. poviša na 100 gld. in sicer pričnši s 1. januarjem 1892.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Daljša prošnja zadeva učiteljsko udovo Josipino Lavrenčič. Njen mož Alojzij Lavrenčič je leta 1879. vstopil v službo in je postal leta 1882. stalni učitelj. Potem pa je moral zaradi bolehnosti za poldrugo

leto izstopiti iz službe ter je takrat dobil odpravnino, katero je, ko je zopet stopil v službo, poplačal in povrnil do zadnjega obroka. Leta 1890. je umrl zapustivši udovo in 2 otroka. Ker pa ni služboval 10 let, tudi njegova udova nima nobene pravice do postavne pokojnine, ampak jo ji more le po milosti dovoliti visoki deželni zbor. Visoki deželni zbor se je dosedaj zmiraj oziral na take udove, tako na priliko lanskega leta gledé učiteljskih udov Vigele in Kalin; zaradi tega finančni odsek tudi v tem slučaju nasvetuje, da naj se dovoli učiteljski udovi Josipini Lavrenčič pokojnina letnih 150 gld. Nasvet se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Učiteljski udovi Josipini Lavrenčič se dovoli pričnši s 1. januarjem 1892. milostna pokojnina letnih 150 gld.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Končno imamo rešiti še prošnjo Avgusta Adamiča, v kateri prosi, da bi se njegovemu varvancu učiteljski siroti Henriku Jeromu podelila konkretalna pokojnina.

Ko je učitelj Josip Jerom umrl, dovolila se je bila udovi njegovi Josipini Jerom pokojnina letnih 125 gld., njenima dvema otrokama pa vsakemu po 25 gld. odgojnine. Ta udova je lansko leto umrla. Eden njenih otrok je prekoračil postavno starost in je na obrtni šoli v Gradci, drugi pa obiskuje tukajšno realko. Dokler je mati živela, je ona zanj skrbela kakor je mogla in znala, varuh njegov pa ne more shajati s 25 gld. na leto in zaradi tega prosi, da bi se Henriku Jeromu dovolila konkretalna pokojnina. Mestni magistrat potrjuje, da živi Henrik Jerom pri stricu Josipu Lileku, in da nima nikacega premoženja, temveč živi od tega, kar dobi od dobrotnikov. Deželni šolski svet priporoča, da naj se dovoli temu dečku konkretalna pokojnina v znesku letnih 58 gld. 66 kr. do postavne starosti, in finančni odsek predlaga, da naj visoki deželni zbor pritrdi temu nasvetu deželnega šolskega sveta. Predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Učiteljevi siroti Henriku Jeromu se dovoli pričnši s 1. januarjem 1892. do 13. julija 1895. konkretalna pokojnina letnih 58 gld. 66 kr.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Imel bi še poročati o prošnji učiteljske udove Helene Malenšek za podaljšanje miloščine; ker bode pa prišli še dve taki prošnji, mislim da bode prav, ako še le v eni prihodnjih sej poročam v vseh 3 prošnjah skupno. (Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Sedaj preidem k proračunu učiteljsko-pokojninskega zaklada za leto 1892.

Finančni odsek se je že oziral na vse ravnokar sprejete sklepe ter predlaga:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

»Proračun zaklada učiteljskih pokojnin za leto 1892. se potrdi s potreščino . . . 27.050 gld. z zakladi . . . 9.150 gld. in s primanjlkjem . . . 17.900 gld. katere bode treba pokriti iz deželnega zaklada.“

Prosim, da naj visoki deželni zbor preide v specialno debato.

Deželni glavar:

Želi kdo besede v splošni razpravi? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) Ako ne, preidemo v specialno debato.

Prosim gospod poročevalce.

Poročevalec Klun:

Finančni odsek predlaga:

I. Pokojnine za učitelje 16.300 gld., to je za 200 gld. manj, kakor deželni odbor, dasiravno k pokojninam v znesku 15.674 gld. 16 kr. priraste še pokojnina za Regnard Amalijo v znesku 163 gld. 33 kr., tako da znašajo vse pokojnine 15.837 gld. 49 kr. Ali ker že skoraj poteče prvo četrtnje tekočega leta, zdelo se je finančnemu odseku zadostno za nepredvidne slučaje namesto 800 gld. vstaviti le 450 gld., tako da znaša vsa ta potrebščina 16.287 gld. 49 kr., ali okroglo 16.300 gld.

II. Pokojnine za učiteljske udove 7000 gld. torej za 100 gld. manj, ker je umrla Katarina Vencajz, ki je dobivala 210 gld. Vsled tega znašajo dosedanje pokojnine in konkretalne pokojnine 6363 gld. 90 kr.; na novo pa priraste: za Uršulo Geiger 33 gld. 34 kr., za Josipino Lavrenčič 150 gld., za Henrika Jeroma 58 gld. 66 kr. Pavšal za nepredvidne stroške namesto 500 gld. le 400 gld., skupaj 7005 gld. 90 kr., ali okroglo 7000 gld.

III. Vzgojnine 1330 gld. to je za 70 gld. manj, ker vsled dovoljene konkretalne pokojnine odpade 25 gld. za Henrika Jeroma in se zaradi preteklega četrtnetja pavšal za nepredvidne stroške zniža od 200 gld. na 150 gld.

IV. Miloščine nespremenjeno 1870 gld.

V. Odpravnine 300 gld. to je za 300 gld. manj, ker skoraj preteče prvo četrtnje in se je bilo tudi za leto 1891. proračunilo le 300 gld.

VI. Pogrebne nespremenjeno 200 gld.

VII. Uradne in pisarniške potrebščine 50 gld., skupaj 27.050 gld.

B. Zaklada. I. Od zaloge šolskih knjig nespremenjeno 900 gld. II. Šolske globe nespremenjeno 900 gld. III. Odstotni odtegljeji učiteljev nespremenjeno 6000 gld. IV. Obresti glavnice nespremenjeno 1346 gld., skupaj 9146 gld., ali okroglo 9150 gld.

Ako se primerja potrebščina v znesku 27.050 gld. z zakladdo 9150 gld., se kaže primanjka 17.900 gld.

Finančni odsek predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Proračun zaklada učiteljskih pokojnin za leto 1892. se potrdi s potrebstino 27.050 gld., z zakladdo 9150 gld. in s primanjkljem 17.900 gld., ktere bode treba pokriti iz deželnega zaklada“.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri se strinjajo s predlogom finančnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Klun:

Ker je treba pri vsakem predlogu, ki obstóji iz več točk, glasovati še v celoti, predlagam da se nasveti finančnega odseka sprejmo tudi v tretjem branji.

Deželni glavar:

Prosim torej gospode, ki pritrjujejo tem predlogam v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet tudi v celoti in sedaj preidem k daljni točki.

11. Ustno poročilo upravnega odseka o razširjanji trtne uši po Kranjskem (k prilogi 30.).

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Verbreitung der Reblaus in Krain (zur Beilage 30).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Upravni odsek mi je naložil, da govorim o poročilu deželnega odbora o prilogi 30. o razširjanji trtne uši po Kranjskem. Iz tega poročila je razvidno, da je že nad polovico vinogradov kranjskih po trtni uši okuženih. Naša dežela šteje skupno 10.609 hektarov vinogradov, od katerih je že 6747 hektarov, torej skorej dve tretjini okuženih. Ako to razmerje vzamemo v poštev, vidimo, da je malokatera kronovina toliko zadeta po tej nesreči, kakor kronovina Kranjska.

Najhujše je uničenje v Črnomaljskem okraji, kjer je od 1961 hektarov okuženih že 1902 hektarov, torej rekel bi, ugonobljeni so skorej vsi vinogradi. Tudi v Kostanjeviškem okraji so skorej vsi vinogradi uničeni in celo v rateški okraj se je priklatlila trtna uš, akoravno je dokazano, da ondi nihče ni vpeljeval in zasajal tujih trt. Tjekaj zatrosila se je torej po vetru in sicer v času, ko ima perotnice.

Z zadovoljstvom konstatuje upravni odsek, da je deželni odbor pospeševal zasajanje opustošenih vinogradov z ameriskimi trtami.

Obžalujem pa, da tega ne morem trditi o državni upravi, ki je ustanovila državno trtnico v Kostanjevici gotovo z namenom, da širi ameriške trte po Kranjskem. Državna trtnica v Kostanjevici je priredila v letu 1890. 182.000 trt rezanic, od katerih se je brezplačno našim vinogradnikom razdelilo 15.525, vse druge pa razposlalo deloma na Štajersko, deloma pa v Goriško, v Istro in v Nižje Avstrijsko. Tekom leta 1891. je pridobila državna trtnica 214.375 rezanic, od katerih se je razposlalo 52.325 kosov strankam na Kranjskem, velika večina namreč 134.400 trt pa se je zopet v tuje dežele razposlalo in to naj se imenuje državna trtnica za Kranjsko! Konstatujem še, da se od teh 214.375 rezanic leta 1891. brezplačno ni podelila niti jedna trta, vzlic temu, da je visoki deželni zastop že večkrat prosil vlado za brezplačno podelitev rezanic ubogim vinogradnikom Kranjskim.

Gospodarski odsek odobruje nadalje, da se je razdelila brošura o cepljenji trt in želeži je le, da bi osobito dolenjski vinogradniki cepili ameriške trte z zgodnjimi trtnimi plemen. Obžalovati pa se mora, da se za deželne podpore za nove nasade oglašajo malo vinogradnikov, posebno iz naše Dolenjske, med tem ko so vipavski vinogradniki dokaj marljivejši.

Gospodarski odsek odobruje tudi dalje poročilo deželnega odbora, kako hoče postopati pri podeljevanji takih podpor ali daril.

Z zadovoljstvom omenjam v imenu gospodarskega odseka še sklepov deželne komisije za trtno uš, v prvi vrsti pametne nasvete, stavljene glede odpisa zemljiškega davka pri vinogradih, uničenih po trtni uši in posebno tudi nasvet, da se zbirka državnih, v olajšavo vinogradnikom namenjenih postav, ki so se sklenile v državnem zboru in dobile tudi Najvišjo sankcijo, primerno objavi in razdeli med vinogradnike.

Končno deželni odbor omenja tudi desetletne oprostitve davka za vinograde iz nova zasajene in toži, da z novim zakonom, katerega je državni zbor sprejel, dovoljena olajšava ne pride v delež ali v korist tudi onim malim in revnim vinogradnikom, ki manj kot četrť hektara na novo nasade z ameriškimi trtami in ki bi bili v prvi vrsti pomoči potrebni.

Vender pa temu ni povsem tako. Dovoljujem si v imenu upravnega odseka konstatovati, da je tudi vinorejski odsek v državnem zboru dotični odstavek nove postave ravno tako tolmačil, kakor deželni odbor, da je pa kmetijski minister uradno konstatoval, da se je tu vrnila le neka pomota, namreč, da je bila v originalnem tekstu te postave, ki se je predložila Njhi Veličanstvu v sankcijo, med besedami »novi trtni nasadi« in besedami »ali deli teh najmanj četrť hektara« ustavljena vejica (Beifrich) ter da je tudi v tekstu, od visoke gospodske zbornice sprejetem, pridejana dotična vejica. Po tem zmislu velja desetletna davčna oprostitve za vse nove tudi še tako majhne nasadbe, za one vinograde pa, ki so večji kakor četrť hektara, pa velja, da se mora vsaj četrť hektara na novo nasaditi.

Končno dostavljam v imenu upravnega odseka deželnoodborovemu poročilu še sledeče: Častitim gospodom poslancem utegne biti znano, da je državni zbor mesca februarja sklenil poseben zakon, po katerem je kmetijski minister pooblaščen za slučaj, da je v kaki občini trtna uš opustošila vinograde ter so vsled tega dotični vinogradniki zapadli v ubožstvo, podpirati jih s tem, da dobijo v namen zopetnega zasajanja po trtni uši ugonobljenih vinogradov brezobrestna posojila od države, katera se bodo morala po pretečenih 10 letih v 5 enakih letnih rokih zopet vračati. Taka posojila podeljujejo se ali celi občini ali pa le posameznim vinogradnikom. Posojila, katera dobe posamezni vinogradniki, se v vrsto države kot posojiteljice vključijo na zemljišči dotičnega posestnika. Zemljeknjižna varnost se izračuna na podlagi vrednosti vinograda pred okuženjem po trtni uši.

Državni zbor je pa preskrbel še neko določilo, katero je za našo deželo, kjer imamo mnogo posestnikov jako zadolženih, posebno važno. Ako namreč posamezen posestnik ne more ponuditi zadostne zemljeknjižne varnosti, potem se jih sme več združiti in prositi brezobrestnega državnega posojila, katero se jim more dovoliti, če se skupno nerazdeljeno zavežejo v povrnitev v zmislu § 891. občnega državnega zakona ali pa če se v zmislu zakona z dne 9. aprila 1873, državni zakon št. 70., ustanové kot zadruga in se po tej postavi skupno solidarno zavežejo za povrnitev.

Vender pa je, kar se tiče teh brezobrestnih državnih posojil, katera bi se imela v petih enakih letnih obrokih povrniti, tako da bi se prvi odplačilni obrok imel vplačati po preteku 10 let, kar sem omenil že poprej, ministerstvo odločno stalo na stališču, da daje država taka posojila le tedaj, ako je tudi dežela dotičnim vinogradnikom že podelila vsaj jednako veliko svoto iz deželnega zaklada. Temu so se poslanci nekaterih dežel uprli in rekli, da so dežele že gledé drugih podpor preveč angažovane. Toda zastopniki onih dežel, v katerih ni vinoreje, osobito Poljaki in Čehi, so rekli, da se tu ravna le za eno vrsto kronovin, za vinorodne dežele ter se postavili na stran ministerstva.

Državni zbor se je moral udati in sklenilo se je ono določilo, da daje država vinogradnikom ona brezobrestna posojila le pod tem pogojem, da jim izposoduje tudi dežela vsaj jednake zneske. Odveč bi bilo govoriti o veliki bedi kranjskega prebivalstva, o kateri sem vže dvakrat poročal v tej visoki zbornici, rečem le, da se je bati katastrofe, kranjska dežela je silno prizadeta po trtni uši, tu gre za tisoče in tisoče rodovin, katere žive večinoma od trtoreje, vedno in vedno slišimo, kako se ljudje, osobito Dolenjci trumoma izseljujejo, deloma za vselej, deloma kakor na priliko iz Črnomaljskega okraja v daljne kraje, da se zamorejo preživeti in kolikor mogoče vzdržati svoj dom. Ako je država sklenila podpirati vinogradnike, gotovo zadeva tudi visoki deželni zastop dolžnost, da tudi on pomore, da se ohrani in omogoči eksistenca mnogoštevilnim rodbinam, bodisi po naši Dolenjski, bodisi v Vipavski dolini. Dežela kranjska ne razpolaša s posebnimi fondi, zaradi tega meni upravni odsek, da bi bilo umestno, da se deželni odbor dogovori z visokim kmetijskim ministerstvom glede posojila na podlagi navedenega zakona.

Deželni odbor ima skrbeti, da se pripravi kapital, kajti ravna se za več let in za več tisoč goldinarjev. V to svrhu si mora dežela preskrbeti posojila, katera bode dajala proti hipotečni varnosti vinogradnikom, da jim skupno z visokim kmetijskim ministerstvom omogoči njih obstanek.

Ker vidim, da je hiša prazna, hitel bodem prečitati še nasvete upravnega odseka, ki se glase:

Visoki zbor naj sklène:

»1.) Vzdrževanje v veljavi v V. seji dne 22. oktobra 1889. l. in v VIII. seji dne 7. novembra 1890 storjene sklepe glede trtné uši dovoljuje se za leto 1892. svota 1500 gld. iz deželnega zaklada v pod-

poro vinogradnikom, kateri znova zasajajo vinograde, in za prirejevanje tečajev poučnih o požlahnenji trti.

2.) Deželno odborovo poročilo se odobrovalno sprejme na znanje.

3.) Deželnemu odboru se nalaga, da gledé novo sklenene navedene državne postave, po kateri se bodo podeljevala brezobrestna posojila onim vinogradnikom, katerim je trtna uš uničila vinograde, stopi v dogovor z visokim c. kr. poljedelskim ministerstvom, da najde potrebni denar potom izposojila, iz katerega bo mogoče našim vinogradnikom dajati tudi deželna posojila ter da stavi v prihodnjem zasedanju dotične primerne predloge.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato. K besedi se je oglasil gospod poslanec Pfeifer.

Poslanec Pfeifer:

Visoka zbornica! Da je vinoreja za naše cesarstvo vitalnega pomena, mi pač ni treba na drobno razpravljati.

Tisuč in tisuč rodbinam prinaša vinski pridelek potrebna sredstva za življenje pa tudi za veselje, iz bogatega vinskega dohodka zajema država, dežela, okraj in občina.

Na našo veliko žalost pa se vedno bolj suše viri narodno-gospodarskega dohodka, od kar se je podzemeljski sovražnik vgnjezdil v naše vinske gorice neizprosno pokončuje z grozno hitrostjo zlatorumene trtice.

Od vinskega sveta Cislajtanijske pr. 152.814 ha, je do konca l. 1890. napadenih po trtni uši 28.462 ha; izmed vseh dežel najhujše prizadeta je naša dežela, v kateri je trtna uš okužila že nad polovico vinogradov (od 10.609 ha že 6747 ha okuženih) in večinoma tudi uničila.

Koliko premoženja je tukaj zgubljenega, koliko družin — ki so le od prihodka svojih vinskih goric živeli — je prišlo na beraško palico, vsakdo lahko razsodi, kteremu so poznane razmere v naših vinorodnih krajih.

Po izreku v novejšem času iz najvišjega mesta bi tem ljudem — ne da bili nemški „Nerglerji“ — (godrnjači) ne preostajalo družega, nego da otresejo prah od svojih čevljev ter zapuste svojo in svojih očetov domovino, ki jim danes ne ponuja niti borni kosce kruha več.

Lahko se pripeti, da bodo ti siromaki kmalo v tistem položaju, kakor njih severni bratje v tistem komitatu Ogrske dežele, katerega ime je „Arva“ to je sirota, ki je dobil dan danes tako grozni in žalostni pomen.

Vsled vednega dreganja pričeli so merodajni krogi po dolgem premišljevanji spominjati se svoje dolžnosti do vinogradnikov, katerih obnemogla večina nikakor ne zmaga iz svojega premoženja ponoviti uničene vinograde — kajti troški za novi nasad z ameriškim trtami — izmed katerih so pa le nekatere trte zoprstavne trtni uši v priležni zemlji, pri umnem obdelovanju, obilnem gnojenju i. t. d. — troški znašajo povprek za en oral 800 do 1000 gld.,

tedaj za en hektar do 1737,5 gld., kar za 28.462 okuženih hektarov Cislajtanijske 49.352.725 gld., za 6747 hektarov okuženih kranjskih vinogradov pa čez 11.000.000 gld. znaša.

Državna oblast je torej pripravljena dajati brezobrestna posojila na 10 let za ponovitev uničenih vinogradov. Toda to državno posojilo se pa le podeluje, ako tudi prizadeta dežela daje posojilo v enakem znesku.

Poudarjalo se je sicer v državnem zboru, da naj bi se dežele oprostile tega novega bremena, enako svoto donašati k državnemu posojilu.

Ker je prva in glavna dolžnost države, da omogoči državljanom obstanek v fizičnem, kulturnem in narodno-gospodarskem oziru — in ako je to storila, povračilo za to dobiva v krvnem in denarnem davku, katerega odrajtajo državljani, — je očevidna dolžnost države, da ona v slučajih take elementarne nezgode, kakor je trtna uš, s svojo pomočjo prihiti prizadetim deželam na pomoč, tako da deželam ne bi trebalo prinašati žrtev, ki so jim celo nemogoče.

To načelo, enake pripomoči od strani dežel, je za našo deželo tem huje, ker jo čakajo precejšnje žrtve za zgradbo Dolenjske železnice, tako da bo le z največjim naporom v najskromnejših mejah zadostiti zamogla zahtevam državne postave.

Vender glasujem jaz za deželna posojila, nadejaje se, da bodo dotični organi, katerim bode izvršiti državni zakon od dne 3. oktobra l. 1891. zavzemali ono stališče, katero je v tem slučaju edino pravo, namreč da bodo tisti deležni državne in deželne podpore, katerim je uničila trtna uš njih vinograde in ki nimajo toliko premoženja in takih prihodkov, da bi zamogli uničene vinograde zopet zasaditi.

Nadejam se tudi za trdno, da se pri delitvi teh posojil ne bode zopet postopalo po onem birokratičnem kopitu, ki je prava specialiteta Avstrije, namreč da se toliko časa komisijonira in protokolira, da ubogem prosilcu upade ves up in ves pogum tako da se končno vsega naveliča in fatalistično uda v svojo usodo, ne zmeneč se več za daljni obstanek svoje očetovine.

Le ako se moje nade izpolnijo in se po starim načelu „bis dat, qui cito dat“ delé podpore onim, kateri so je očevidno potrebni, utegnejo se toda po preteku mnogih mnogih let zaceliti težke rane, ktere je zasekala vinogradnikom trtna uš št. I. Kako bo s trtno ušjo št. II. to je znižana carina na 3 gld. 20 kr. pri uvažanju laškega vina, če Lahji svoje ceno vino na naš trg spravijo? to ni težko uganiti.

Po mojem računu bode Lahom mogoče liter svojega vina, če bi zopet tako bogato vinsko letino imeli kakor 1891. l., pri nas prodajati za 10 do 12 kr. — po tej ceni naš producent vina ne more prodajati, kjer ga njega več stane. Vsaka konkurenca našega vina z laškim je torej nemogoča.

Bati se je, da bodo pod firmo „cenega laškega vina“ nenasitljivi židovi preplavili nas z vinskim fabrikatom — in to bo trtna uš št. III., ktero že sedaj prav zelo občutimo.

Kmet, če ima še kako vedro vina, ne more ga prodati — revež zdihuje in obupuje.

Pred 10 leti ko je v našli gorica zrastlo 10 krat več vina kot sedaj, smo lahko prodajali zlato kapljico koj po trgatvi, sedaj pa čakamo, čakamo, če kaj imamo, a kupca le — ni.

Vrinil se je med nas žid, ponuja svoje umetne izdelke po cenah, po katerih pošten vinogradar svojega pristnega vina prodajati ne more.

Ta umetna vina, se kupujejo in pijo na škodo narodnega gospodarstva, ter so zadnji smrtni udarec našim vinogradnikom. Dovolite mi gospoda, da Vam v dokaz tega navedem le sledeča fakta:

V pretekli jeseni se je več 100.000 vedrov hruškovca in jabelčneka v Ödenburg, Fünfkirchen in Zagreb pokupilo. Ta jabelčnik predelal se je v vino, ki se kot vino tudi prodaja.

Ta manipulacija ima toliko za se, da tistega konsumenta, kateri misli, da pije vino, oslepari, pri tem pa njegovemu zdravju vsaj ne škoduje.

Škoda je le bolj na strani njegove mošnje, ne želodca.

A za tem prijateljem in pomočnikom žejnega človeštva pridejo drugi, kateri s svojim izdelkom ne škodujejo samo mošnji, ampak v prvi vrsti zdravju.

Imam namreč pred seboj in podajem visokemu zboru na razpolaganje razna vabila in priporočila ingrediencij, iz katerih se s pomočjo vode napravi vino, ki ne stane več kot 4 do 5 kr., kateremu vinu se prideje lahko katerkoli buket ali aroma.

Dovolite da iz teh mnogih priporočil Vam le nekoliko odstavkov prečitam:

Neka Ogrska firma priporoča svoje umetne izdelke sledeče (bere — ličst):

„Ich kann mit Stolz triumphiren, da es mir gelungen ist, den höchsten Punkt erreicht zu haben, mein Weinurrogat aus Trauben bereitet, wird einfach in's Wasser gegeben, wodurch sofort echter Naturwein entsteht. (Splošna živahna veselost. — Heiterkeit.) Preis eines Originalfäßchens ausreichend für 10 Hektoliter Wasser 25 fl.“

„Den ordinärsten aromaarmen Weinen, Blume und Geschmack zu geben, genügt 1 Deka Weinbouquetöl auf 10 Hektoliter“.

Po tem receptu napravi se lahko francosko, rensko vino, tokajec i. t. d. samo ne vprašajte kakšno. Lahko se reče da čudež, ki se je godil pri znanem ženitvanju v Galileji posnemajo in prekositi hočejo potomci svatov tega ženitvanja.) Občna veselost. — Allgemeine Heiterkeit.)

Čudno se mi pač pri vsem tem dozdeva, da finančna oblast še ni našla ta dan danes tako lukrativni objekt obdačanja.

Na tisuče in tisuče hektolitrov vina se po teh receptih leto za leto v kletih tako imenovanih zaprtih mest nareja, od teh hektolitrov vina se ne plača nobeden užitninski davek — vsled tega brezvestnega ravnanja ubogi vinogradnik svojega pravega vina — če ravno ga sedaj morebiti komaj 1 desetina prejšnega pridelka pridelal, prodati ne more. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: »Zato se pa židje bogatijo«.)

Obstoječi državni zakon proti ponarejenim vinom ne zadostuje, treba bode torej tudi — ako bo kolikor toliko mogoče po državni in deželni podpori ugnati trtno uš št. I., strogo in odločno postopati proti trtni uši št. III., katero sem Vam jaz zdaj gospoda moja predstavil.

Kdo pa bode dolgove delal, bodi si tudi na 10 let in brez obresti, da svoje uničene vinograde našadi s Solonis, Riparia, Rupestris, Jaques i. t. d. — Če pa potem ne more v okoli priti trtni uši št. III. in ko bi tudi iz teh požlahnenih trt pridelal vina take kvalitete, kakor ga daje še deviška trta, ktereja pa prodati ne more.

Za sedaj se poslovim od trtne uši in bi le še rekel da je dodatek k postavi z dné 3. oktobra l. 1891. glede omenjenih državnih posojil sprejet v gosposki in poslanski zbornici ter ima vsak čas zadobiti Najvišje potrjenje. Z ozirom na to in ker deželni zbori letos kesno zborujejo bode mogoče poslužiti se teh posojil v uspešni meri v prihodnjemu letu.

Treba pa je da že sedaj pokažemo državi dejansko svojo dobro voljo, da hočemo pomagati našim vinogradnikom.

Zato stavim sledeči nasvet:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Za l. 1893. dovoljuje se iz deželnega zaklada znesek do 10.000 gld., iz katerega sme deželni odbor oddajati brezobrestna posojila vinogradnikom, kateri svoje od trtne uši uničene vinograde na novo zasadijo, pod istimi pogoji, kakor so določeni za enaka državna posojila.“

Für das Jahr 1893 wird aus dem Landesfonde ein Credit bis zum Betrage von 10.000 fl. bewilliget, aus welchem der Landesausschuß berechtigt ist, unverzinsliche Darlehen den Weinbauern zum Zwecke der Wiederherstellung ihrer von der Reblaus zerstörten Weingärten unter jenen Bedingungen zu gewähren, wie sie für gleiche staatliche Vorschüsse normirt sind“.

V formalnem oziru predlagam, da se ta resolucija izroči finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Prosim častite gospode poslance, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Pfeiferja, naj izvolijo ustat. (Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt. Želi še kdo besede o nasvetih upravnega odseka?

Poslanec Lavrenčič:

V dolžnost si štejem, da se oglasim pri tej priliki tudi jaz, ker tudi zastopam prebivalstvo vinskih krajev. Kakor je prečistitima gospodoma predgovornikoma Dolenjska stran, tako so meni znane razmere nesrečne Vipavske doline, kjer sem doma in reči moram, da se z vsemi razlogi in pojasnili, katere smo čuli iz ust častitega gospoda poročevalca in gospoda predgovornika popolnoma strinjam. Pristavil bi le to, da se bode pri oddaji posojil moralo ozirati na neko razliko med Vipavci in Dolenjci. Kdor je videl, kako silno težko je delo Vipavskega vinograd-

nika in koliko ložje primeroma je delo za Dolenjskega vinogradnika, priznal boče potrebo, da se na Vipavce še nekoliko več ozir jemlje, nego na Dolenjca. Seveda imajo tudi vinogradniki na Dolenjskem težavno delo, ali veliko hujše se godi Vipavcem. Tu ni misliti na lopato, ubogi naši delavci morajo ves dan vihteti 9 do 10 funtov težki kramp, pogosto je pa svet tako kamenit, da morajo rabiti streljivo. Pripeti se pogostoma, da ni mogoče delavcev kot najemnikov dobiti, temveč oddaje se delo na akord, treba je pa stransko drago plačati prostor.

Z ozirom na to bi torej prav toplo priporočal, da se pri podeljevanji podpor ali brezobrestnih posojil, na Vipavce jemlje še nekoliko več ozir nego na druge kraje.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Ne.

Deželni glavar:

Predimo torej v specialno debato.

Prosim prečitati prvi predlog.

Poročevalec Povše:

(Bere 1. predlog upravnega odseka, ki obvelja brez debate. — *Liest den 1. Antrag des Verwaltungsausschusses, welcher ohne Debatte angenommen wird.*)

(Bere 2. predlog upravnega odseka, ki obvelja brez debate. — *Liest den 2. Antrag des Verwaltungsausschusses, welcher ohne Debatte angenommen wird.*)

(Bere 3. predlog upravnega odseka, ki obvelja brez debate. — *Liest den 3. Antrag des Verwaltungsausschusses, welcher ohne Debatte angenommen wird.*)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim gospode, ki pritrdijo ravnokar v drugem branji sprejetim predlogom upravnega odseka tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predimo sedaj k resoluciji gospoda poslanca Pfeiferja. Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom, da se izroči resolucija finančnemu odseku, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Z ozirom na to, da je debata trajala precej dolgo in da je tudi ura že pozna, predlagam konec seje.

(Pritrjuje se. — *Zustimmung.*)

Konec seje ob 2. uri 30 minut popoldne. — *Schluss der Sitzung um 2 Uhr 30 Minuten Nachmittags.*

Na dnevni red prihodnje seje pridejo sledeče točke.

(Glej dnevni red prihodnje seje. — *Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.*)

Naznanjam visoki zbornici, da se je odsek za pretresavanje letnega poročila deželnega odbora konstituiral in da je izvolil načelnikom gospoda poslanca Žitnika in njegovim namestnikom gospoda poslanca grofa Ervina Auersperga,

Poslanec Kersnik:

Upravnemu odseku je bila izročena prošnja podobčin Begunje pri Cerknici in Selsček za podporo k napravi vodovoda.

Ker je ta prošnja v zvezi z več drugimi prošnjami, ki se tičejo notranjskih vodovodov in vsa stvar spada bolj v področje finančnega odseka, usojam si vrniti jo po sklepu upravnega odseka slavnemu predsedništvu in nasvetovati, da se izroči finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Ali ni ugovora? (Nihče ne ugovarja. — *Wird kein Widerspruch erhoben.*) Izročam torej to prošnjo finančnemu odseku.

Gospod ces. svetnik Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svetnik Murnik:

V seji slavnega deželnega zbora dne 8. marca izročila se je finančnemu odseku prošnja županstva Vremski Britof, Gor. Vreme in Famlje, da se mitnica na Reški cesti opusti ali pa v sodni okraj Postonjski prevede. Ker je stvar popolnoma upravno-gospodarska, nasvetujem, da se prošnja izroči upravnemu odseku.

Daljni enak nasvet stavlja finančni odsek o prošnji št. 69.: „Mehrere Grundbesitzer und Interessenten in Lahovo bitten um die Staßenumlegung am Liseberge und um Subvention per 2000 fl.“ ki se mu je tudi izročila v seji dne 8. marca. Tudi ta stvar je v prvi vrsti gospodarskega pomena in zaradi tega priporočam, da se tudi odda upravnemu odseku, kajti ako bi se upravni odsek ne izrekel za preložitvev dotične ceste, potem itak ne bi bilo treba sklepati o kaki podpori.

Deželni glavar:

Ali ni ugovora? (Nihče ne ugovarja. — *Es wird kein Widerspruch erhoben.*) Izročam obe prošnji upravnemu odseku.

Prihodnja seja bode v torek 14. t. m. ob 10. uri popoldne.

Sklepam sejo.

